ראַדאָמער-קעלצער לעבען

Radom, dnia 2-go Września 1938 r.
ראַדאָם, פרייטאָג ו. אלול תרצ"ח
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 15 - 18

אבטיילונג פאַר קעלץ אויף זייט 7

אבטיילונג פאַר אָסטראָוויעץ אָפּאָטאָוו, וויערזשבניק און סביבה — — אויף זייט 7

בעקאַנטמאַכונג.

יודישע עלטערן! אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן נייעם שול-יאָהר נעמט אין אַכט אַז די 7-קלאַסיגע „שול-קולט“ שולע מיט רעגירונג'ס-רעכט איז דער איינציגער אין אונזער שטאָדט לער-אַנשטאַלט ווו דערציונג איז באַזירט אויף נאַציאָנאַלע ווי אויך רעליגיעזע יסודות

די שול-קולט שולע פירט אויס בעוויסענהאַפט דעם פּראָגראַם פון אַלגעמיינע לימודים לויט דעם מיניסטעריאַלען פּראָגראַם ביי דער גרעסטער צופרידענהייט פון דער שול-מאַכט.

די שול-קולט שולע שטעלט אויף אַ זייער הויכן ניוואָ די יודאַאיסטישע לימודים ווי העברעאיש, אידישע געשיכטע, פּאַלעסטינאָגראַפיע, ווי אויך די רעליגיעזע לימודים, ווי חומש, תנ"ך, גמרא און ז.וו.

די שול-קולט שולע לייגט אַ זייער גרויסע אַכט אויף די לערע פון די קינדער אַ חוץ דער שולע. צו דעם צוועק ווערן די לעקציעס צוגעגרייט אין דער שולע נאָכמיטאָג אונטער דער אויפזיכט פון שול-לערער

יודישע עלטערן! פאַרשרייבט אַלזאָ אייער זון מיט'ן גרעסטען צוטרוי אין אונדזער לער-אַנשטאַלט מיט אַכטונג

עלטערן-קאָמיטעט ביי דער שול-קולט שולע

איינשרייבונגען קומען פאָר פון זונטאָג דעם 28 שיערפּיען אין די שעה'ן פון 9 ביז 1 נ. מ. אין דער שול - קאַנצעלאַריע זשעראָמסקי 27.

שבת ז. אלול תרצ"ח (3 וואַשעשיען 1938)

פאַלט אויס די 8-טע יאָהרצייט פון אונזער אונפאַרגעסטנעם מאַן און פאָטער

ר' משה רובינשטיין ז"ל

צוליב שבת וועט זונטאָג ח. אלול 8 אינדערפריה אָבגעריכט ווערען

אויפ'ן בית-עלמין אַ' **אזכרה**

אויף וועלכער עס ווערען איינגעלאַדען קרובים, פריינד און בעקאַנטע

די פאַמיליע.

קאָאָפּעראַטיווע ליי-באַנק (ציונ. באַנק)
אין ראַדאָם וויטאָלדע 2

אין אָנערקענונג פון די פערדינסטען ביי דער גרינדונג און ענטוויקלונג פון דער קאָאָפּעראַטיווער הלוואות-באַנק פון פאַרשטאָרבענעם לאַנג-יעהריגען פערוואַלטונג'ס-מיטגליעד

מיכאל האַפּענהיים נ"ע

וועט זונטאָג דעם 4 סעפּטעמבער (4/9) 8 אָוו.
פאַרקומען אין אייגענעם לאָקאַל וויטאָלדאַ 2

אַ פייערליכע

טרויער-אַקאַדעמיע

בעת וועלכע ס'וועט דער פאַמיליע איבערגעגעבען ווערען דער דיפּלאָם פון ספר-הזהב וואו דער פאַרשטאָרבענער איז פאַרשריבען געוואָרען אין הסכם מיט'ן באַשלוס פון דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג.

אַלע מיטגלידער ווערען געבעטען צו קומען פּינקטליך.

ראַט און **פערוואַלטונג.**

DR.
Łuczno-Lewi
CHOROBY OCZU
ul. Moniuszki 12
POWRÓCIŁA
przyjmuje od 9 — 12 i od 16 — 18.

AKUSZERKA
E. – **Tenenbaumowa**
powróciła i przyjmuje
Radom, Moniuszki 22 m. 1
Tel. 23-44

אונזערע פריינד **שמואל זילבערשטיין** און **פרוי**
ווינשען מיר אַ האַרציגען מזל-טוב
צו דער חאַכצייט פון זייער זוהן
יוסף מיט פרל. **תמר צעכשטיין**
גליק און צופרידענהייט דעם יונגען פאָר
און פיעל נחת די עלטערן.

אהרן גאָלדבערג און **פאַמיליע.**

טעאַטער «פּאַלסקי» קעלץ

דינסטאָג דעם 6-טען סעפּטעמבער פּינקטליך **9** אָוונד

פאָרטראָג פון **פּרעזידענט**

זאב זשאַבאָטינסקי

א. ד. ט. **«אונזער קאַמף אין ארץ-ישראל»**

צוליב'ן ריזיגען אינטערעס און בכדי אויסצומיידען אַ געדראַנג ביי דער קאַסע ווערט געבעטען צו בעזאָרגען זיך פריהער מיט בילעטען (פון 1⁵⁰ זל ביז 5 זל.) אין וועשעריי פון ראַסטער שיענקעוויטשאַ 19.

Kto gilzy „WAWEL“ chociaż raz spróbuje
Innych nie kupi, w innych już nie pali
A kiedy swoich znajomych częstuje
Każdy wyborne papierosy chwali

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA
DOBRA KAWA

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נייע גאַרדעראָבעס, שניי-ווייסע פאָרהאַנגען,
גיעס נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבעריי און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האָט זיך ניט איבערצייגט זאָל פּרובען און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער אַרבייט. ס'ווערט אויך געוואַשען אויף טריקען — ביליגע פּרייזען! — פּינקטליכע אויספיהרונג סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך

צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפּיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1 טראַוגוטטאַ 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59

ביליג צו וואַשען קאַפּעלושען

די לייטונג פון דער בעשטעטיגטער
דורכ'ן בילדונג'ס-מיניסטעריום

SZKOŁA MUZYCZNA
im. Stanisława MONIUSZKI

אונטער דער לייטונג
פון פּראָפ. גיסער
אין ראַדאָם, קאָפּערניקאַ 3
ס'ערשטע הויז נאָך די עלעקטראָווניע
מאַכט בעקאַנט,

דאָס די איינשרייבונגען און די עגזאַמענס
האָבען זיך שוין אָנגעהויבען און דויערן ווייטער אין דער קאַנצעלאַריע
פון **9** ביז **20**

דער אָבצאָהל איז זעהר אַ צוגענגליכער
פאַר נישט פערמעגליכע – הנחות
די לעקציעס קומען פאָר אַ גאַנצען טאָג.
קינדער ווערען אָנגענומען פון **6** יאָהר אָן.

מאגיסטראט = בעאמטער א דעפראודאנט.

דער נאטשעלניק פון דער געזונדהייט'ס = אבטיילונג ביים מאגיסטראט, טשוויענק, האט בעת'ן אדורכפיהרען א קאנטראל אין די ביכער, פעסטגעשטעלט, אז דער רעפערענט פון דער זעלבער אבטיילונג, טאדעאוש יאסטשעמבסקי האט דעפראאודירט 1500 זל. וואס זענען איינגעפלאסען פון פערשידענע אבצאהלונגען פון אינטערעסאנטען. דער נאטשעלניק טשוויענק האט תיכף געמאלדען דעם וויצע-פרעזידענט, וועלכער האט בעפוילען ארייניצוטראגען אן אנקלאגע צו דער פראקוראטור.

ר' משה רובינשטיין ז"ל

מארגען איז די 8-טע יאהרצייט פון בעקאנטען אינדוסטריעלער ר' משה רובינשטיין. אויסער דעם, וואס דער פערשטארבענער איז געווען גערעכענט צווישען די פיאנערען אויפן געביעט פין דער אייזען-גוס פראדוקציע, איז ער אויך געווען בעקאנט אלס מענש מיט א גוטען כאראקטער און נדבן. ער האט זיך בעטייליגט אין אלע צרכי ציבור, געבענדיג אויף יעדען דבר טוב און אויף יעדער אקציע גערעכטוויליג און מיט צופרידענהייט.

ערשט פאר-יאהרען איז געפייערט געווארען א חנוכת הבית פון א גרויסארטיג בית-מדרש, וואס איז אויפגעשטעלט געווארען פון זיין פרוי און קינדער אויף צו פעראייביגען זיין נאמען. דאס איז געווען זיין רצון נאך ביים לעבען, ווייל ער האט בעטראכט די פארשטאדט גלינינצע פאר אן אנגעזעהענעם טייל פון דער שטאדט מיט א צאלרייכע יודישע בעפעלקערונג, וועלכע נויטיגט זיך אין אן אייגען בית-מדרש. זיין רצון האבען עהרליך ערפילט די יורשים.

היינט 5 אין דער פריה אבגעפאהרען די קראנקע קיין בוסק.

היינט 5 אינדערפריה האט דער „לינת הצדק" געשיקט אויף קוראציע קיין בוסק בערך 60 קראנקע. דאס איז די ערשטע בוסק-אקציע, וואס דער „לינת הצדק" האט היי-יאהר ארגאניזירט.

די אקציע איז פערבונדען מיט פיעל שוועריקייטען פון פינאנסיעלער און טעכנישער נאטור. עטליכע וואכען האט דער לינת = הצדק שווער געארבייט ביים ארגאניזירען די אקציע און אצינד קומט דער שווערסטער פונקט: געלד. כדי די אקציע צו דערפיהרען ביז'ן סוף מיט א גוטען רעזולטאט מוז דער „לינת הצדק" דערלעגען קרוב 2000 זל. און דא ער איז זיך סומך אויף דער שטאט, אז זי וועט העלפען לעזען דעם דעפיציט.

עס איז צו גלויבען, אז דער „לינת הצדק" וועט אין זיין אויסרעכנונג נישט ענטוישט ווערען און די שטאדט, אבשאצענדיק דעם וויכטיגען צוועק פון דער בוסק-אקציע, וועט אויפנעמען די זאמלער בסבר פנים-יפות און אקעגענטראגן ענטשפרעכענדע שפענדונגען.

געברידער האנצבערג
האבען געעפענט
אנ' ערשטקלאסיגען רעסטאראן
א. נ.
„קאפע=באר"
ווארשא, גראניטשנא 1
בעסטע, געשמאקפולע און כשר'ע עסענס
אונטער דער אויפזיכט פון א ספעציעלען נאמן.
אלע ראדאמער, וואס קומען קיין ווארשא דארפען געדענקען דעם אדרעס און בעזוכען דעם פיינעם רעסטאראן פון זייערע לאנדסלייט.

KIEROWNICTWO SZKOŁY
niniejszym podaje do wiadomości
iż dn. 24 sierpnia b. r. wznowione
zostały ZAPISY kandydatów do
Pr. Szkoły Dokszt. Zawod.
GM. WYZN. ŻYD. w RADOMIU.
Kancelarja Szkoły przyjmuje zapisy uczni codziennie od godz. 7-ej do 9-ej wieczór w lokalu Szkoły powsz. im. Joselewicza Pl Jagielloński № 8
KIEROWNICTWO.

דערמיט ווערט בעקאנט געמאכט, דאס פון 24-טען שערפיען ה. י. האבען זיך אנגעהויבען
איינשרייבונגען פון קאנדידאטען אויף די
דערגענצונגס = פאך = שולע
ביי דער יודישער גמינע אין ראדאם
די איינשרייבונגען קומען פאר טעגליך ה.י. אין די שעה'ן 9 — 7 אוונט. די קאנדידאטען דארפען זיך מעלדען אין לאקאל פון דער פאווישעכנע שולע א. נ. יאסעלעוויטש פלאץ יאגעלאנסקי № 8
די לייטונג פון די פאך=שולע
ביי דער יודישער קהלה אין ראדאם.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne
Do nabycia na dogodnych warunkach w
Radomskim Towarzystwie Elektrycznym Sp. Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

Jeśli mydło, to mydło «Trójka»

ŻĄDAJCIE TYLKO „RIKSZA" GUM..? JEDWABNE

דינסטאג י' אלול (6 סעפטעמבער) 7 אינדערפריה
איז דער ערשטער יאהר=צייט פון
שיינדעל קאפעל נ. ע.
בת הרב הגאון ר' יוסף יהודה צוקער זצ"ל אבד"ק אפט-פשעדבוזש
וועט געשטעלט ווערען א מצבה אויפין קעלצער בית=עלמין
קעלץ וועגען וואס ס'מעלדען
מאן, טעכטער, אייניקלעך און אור=אייניקלעך.

מביעים אנו בזה את תודתנו הרבה לאיש נכבד והחשוב
מוה"ר דוד קארמאן נ"י ולזוגתו החשובה מרת פעריל נ"י
בעד נדבתם עבור ישיבתנו סך חמשים זהובים בעת התחלתם
בכתיבת הספר על שם בתם החשובה מרת רבקה ע"ה
ברכתנו נובעת מקרב לבנו שיזכו לסיים כתיבת הספר ברוב
דיצה וחדוה ויתברכו ממקור הברכות בפוח"ט ברוב אושר ועושר.
ועד ישיבת „תורת חיים"
ברדום

מיר גראטולירען הערצליך:
אונזער ברודער, שוואגער און פעטער אברהם מאשקאוויטש
צו דער האכצייט פון זיין זוהן
נחמן מיט פר"ל דינה יאקובאוויטש (לאנדאן)
דעם יונגען פאר א גליקליכע צוקונפט
און די עלטערען נחת
יעקב און שרה מאשקאוויטש עט קינדער.

«גליקעל האמעלן»
(איך פאדער גערעכטיגקייט)

דינסטאג ביינאכט האבען מיר אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" געזעהן שפילען, בעסער געזאגט, געהערט אויסוויינען די יודישע טראגיק, דעם יודישער און וועהטאג. „גליקעל האמעלן" הייסט די זאך, פון וועלכע ס'האבען אויסגעשלאגען די דאזיגע מעכטיגע אקארדען פון יודישער צרות און פיין. אין אנבליק פון אונזער היינטיגער טרויעריגער וו רקליכקייט האט די דאזיגע פיעסע אריינגעטראפען אין סאמע פינטל, אין דער סאמע אנגעוועהטאגסטער זייט פון אונזער לעבען, וואס איז אזוי פיינליך און הילפסלאז.

„גליקעל האמעלן" איז א נאמען פון א יודישע פרוי, פון א שטאלצע, גערעכטיגקייט'ס = זוכענדע יודישע פרוי, וואס בויגט זיך פאר קיינעם און בלייבט אונדערשראקען אין דער גרעסטער סכנה. ס'האט איהר געטראפען א פאמיליען = אומגליק. אבער קעמפענדיג פארן אמת און פאדערענדיג גערעכטיגקייט, טהוט זי עס נישט מאר זיך נאר פארן גאנצען יודישען כלל. אין דעם בעשטעהט איהר גרויסקייט. א דאנק דעם וואקסט זי אויס צו א פאלקס-מערטירערין. אין „גליקעל האמעלן" ווערט אויפגעהויבען הימעל-הויך די חשיבות פון דער פארצייטישער יודישער רוי. די האמבורגער יודישער פרוי בעווייזט מיט זיך א ביישפיעל און לערענט איהר עדה נישט אבצושטעהן פין קאמף פאר גערעכטיגקייט, נישט ווערען בעהערשט פון פחד. זי איז א מוסטערטיפ, וועלכע פערקערפערט מיט זיך סאציאלע גערעכטיגקייט און נאציאנאלען שטאלץ. איהר פערזענליכע טראגעדיע שפילט זי אויס פאר א פאלק'ס-נצחון, וואס איז גלייכצייטיג דער נצחון פון דער אלמענשליכער גערעכטיגקייט, און זי פערשרייבט דאט טאקע אין א פנקס פאר די קומענדיגע דורות, פאר וועלכע דאס טראגישע געשעהעניש אין האמבורג זאל זיין א לימוד.

מיר ווען דא איבערגעבען בקיצור דעם אינהאלט.

אין יאהר 1689, אין דער צייט ווען די יודען אין האמבורג ווערן געקרייציגט מיט א געלע לאטע אויפן פלייצע, שפילט זיך אב אין יענער שטאדט א טראגישע געשיכטע מיט א יודישען גאלדשמידט, וועלכער ווערט פערנארט אין דער שענק פון זיין דייטשען שכן ריקמערס און דארט דער'הרג'עט. דער מארד ווערט בעגאנגען צוליב רויבצוועקען. ביים יודישען גאלדשמיד ווערען צוגערויבט פיעל טייערע צירונג און א גאר קאסטבארער רינג. נאכ'ן מארד ווערט דער יוד, כדי צו פערווישען יעדען שפיר, איינגעמויערט אין א וואנד, וואו ער ליגט דריי יאהר און קיינער ווייסט נישט וואו זיין געביין איז אהינגעקומען. אין שטיקל ארבייט זענען פערמישט דעם שכנ'ס צובאלעוועט זינדל קארל מיט זיין געליבטע אנא דעטלערסאן, וועלכע קומט אין א געוויסע צייט ארום צו גליקעל האמעלן, צו דער פרוי פון ערמארדעטען גאלדשמיד, פערקויפען דעם רינג. גליקל האמעלן דערקענט דעם רינג און די גאנצע געהיימניס פון איהר מאנ'ס פערשווינדונג ווערט אויפגעדעקט. די קלוגע פרוי גליקל האמעלן ענטדעקט אפילו דאס ארט וואו איהר מאן איז איינגעמויערט. זי ברעכט-אויף די וואנד אין שענק און געפינט איהר מאן. דאס געהט שוין נישט אזוי שנעל. נאך פיעל פריהער, נאך איידער זי האט קאנקרעטע בעווייזען געהט זי צום ארישען בירגערמייסטער פון האמבורג און מאהנט ביי איהם גערעכטיגקייט. דער בירגערמייסטער בעט איהר זי זאל אבלאזען, ווייל ס'קאן אריינקומען א צרה פאר אלע יודען. אויך איהר עדה די פרנסים, די פיהרער פון קהל בעטען איהר זי זאל פערשווייגען, אבער זי וויל נישט הערען און פאדערט גערעכטיגקייט, נישט בלויז פאר זיך. נאר ווייל דאס קען געשעהן אלעמאהל מיט א צווייטען יוד. זי קעמפט אזוי לאנג ביז דער אמת שווימט ארויס און מען ארעסטירט די מערדער. קארל ריקמערס און אננא דעטלערסאן ווערען ארעסטירט. דעטלערסאן אנטלויפט פון תפיסה און ווערט דערטרונקען אין א טייך, און ריקמערס ווען מ'פיהרט איהם צום משפט, רייסט איהם ארויס די אויפגעבריזטע מאסע, וועלכע שטורעמט מיט נקמה געגן יודען און זי בעפרייט איהם. אויך ער אנטלויפט, אבער ער קומט שפעטער צו גליקעל האמעלן און איז זיך פאר איר מתודה.

ס'איז א גלענצענדע פארשטעלונג, א ריינע און זויבערע שפיל, וואס וויקעלט אב א תקופה פון יודישען לעבען מיט דריטהאלבען הונדערט יאהר צוריק. אידא קאמינסקא גיעט א הערליכע קרעאציע פון דער הויפט-העלדין גליקל האמעלן, וועלכע שטעלט מיט זיך פאר א מין שיילאק - געשטאלט אין פרויען-קליידער, וואס מאהנט גערעכטיגקייט ביי די, וואס ווילען דערפון נישט הערען. זי פיהרט א געראנגעל מיט דער שלאגענע יודען, וועלכע ציטערן פארן ווארט „גערעכטיגקייט". בלויז איינער העלפט איהר און דאס איז דער משרת איהרער יאקאב. די דאזיגע ראל פיהרט אויס גוט קאמאי. דאמב אלט בירגערמייסטער איז גלענצענד. די איבריגע ארטיסטען האבען געהאט בעשיידענע דאליען און דערפאר, אפשר זיך נישט שטארק ארויסגעזעהן.

„גליקעל האמעלן" פערמאגט א שלל פון דראמאטישען שטאף און דעריבער געקענט מעהר קינסטלערישער אויסגעבויט ווערן. אויך די שפראך האט געברויכט מעהר סטיליזירט ווערן, לויטן שטייגער רעדען פון יענער תקופה.

„קידוש-השם" פון שלום אש און „יודן-שטאדט" פון אהרן צייטלין, וועלכע זענען אויך געשאפן אויף היסטארישע טעמעס. האבען טאקע ביידע מעלות: א ברייטע קינסטלערישע לייוונט און שפראך-סטיליזאציע, צוגעפאסט צו יענער צייט, און פונקט אזוי ווי ס'איז דער היסטארישער קאסטיום. דאס אלץ צוזאמען שאפט ווירקליך די היסטארישע אטמאספער.

ווי ס'זאל אבער נישט, איז „גליקעל האמעלן" א פרעכטיגע פארשטעלונג מיט שטארקע אקטועלע אקצענטען, וואס דערמאנען אונז אין אונזער טרויריגען גורל אין אלע צייטען און בעזונדער אין דער היינטיגער צייט. קען זיין, אז דאס טאקע האט אזוי בעווירקט די קינסטלערין אידא קאמינסקא, וועלכע האט געוואלט דורכ'ן מויל פון „גליקעל האמעלען" אויסשרייען א מעכטיגען פראטעסט געגען יודישע פיין, פאדערענדיג פון וועלט-געוויסן גערעכטיגקייט.

ס'איז א שווערע אויפגאבע ביז גאר פאר יעדען גרויסען רעזשי-קינסטלער צו שטעקען מיט איין פוס אין דער פערגאנגענהייט און מיט'ן צווייטען אין דער געגענווארט און פון ביידע תקופות מאכען א צווילינג. אויסער די נישט גלייכמעסיגקייט פון די צייטען, ווערט מען, שטעהענדיג אויף א נאהנטער דיסטאנס בערוישט פון דעם אונטער'ן נאז בראיזענדען שטורם, דאן איז פון עכטער ליטעראַרישער קונסט ביז רעפארטאַזש — מעג זיין אפילו קינסטלערישער רעפארטאזש—א קליינער שפרונג.

ס'איז דאן א שווערער נסיון צו בעהערשען דעם היסטאריש-דראמאטישען שטאף אויפ'ן פאן פון דער טרויריגער יודישער געגענווארט. אדער פערקערט. אויך גראנאך אין „די געלע לאטע" איז געשטעלט געווארען פאר'ן זעלבען נסיון — דיסטאנס-נאהנטקייט פון די צייט-ערשיטערונגען, אבער מ'קאן זאגען, אז די טאלאנטפולע שוישפילערין אידא קאמינסקא מיט איהר פיינער רעזשי-פערשטענדניש איז ארויס, פון דאזיגען קאלאסאלען טראגיש-סינטעטישען געפלעכט, בשלום.

ס. ה—ץ.

זלמן רייזען

דער יודישער וויסענשאפטליכער אינסטיטוט געהערט ביים היינטיגען טאג צו די פאפולערסטע אינסטיטוציעס אין דער גאנצער יודישער וועלט. צו די פאפולערסטע און די חשוב'סטע. דאס מעג מען זאגען אן שום מורא אריינצופאלען אין א גוזמא. דאס איז געוויס א זעהער וויכטיגער פאקט אין דעם יודישען לעבען בכלל, אין דער יודישער קולטור-בעוועגונג בפרט. מיר האבען געהאט אזוי פיל דורכפאלען מיט וויכטיגע יודישע איניציאטיוועס אויף פערשידענע געביטען, אז מיר מעגען באמת זיך פערגינען דאס געפיהל פון בעפרידיגונג, וואס אין דער לעצטער תקופה אזא טראגישער פאר אונזער פאלק און קולטור, איז געראטען אויפצובויען אן אינסטיטוציע פון אזא גרויסען נאציאנאלען בעדייט און פון אזא ווייטער פערספעקטיווע.

דער אויפבוי און דער כסדר'דיגער וואוקס פון יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט איז אוודאי וויכטיג פאר זיך גופא, וויכטיג מיט דער עצם ארבייט, וואס דער ייוואָ טהוט אליין און וואס ער אינספירירט אנדערע צו טהון. מען דארף אבער אויך ביים אפשאצען די ווערדע פון ייוואָ, אריינגעמען אין חשבון יענעם וויכטיגען מאמענט, וואס דער ייוואָ שטארקט אויך אומדירעקט דעם גלויבען אין דער יודישער קולטור, אין די פאטענציעלע כוחות פון פאלק, שאפט אזוי ארום א געזונטערע אטמאספערע ארום דער גאנצער יודישער קולטור-געזעלשאפטליכער ארבייט.

הויפט=מאמענטען אין דעם אויפבוי פון ייוואָ

ספעציעל צום „ראדאמער-קעלצער לעבען"

פאר די קנאפע דרייצען יאהר פון זיין טעטיגקייט האט דער יודישער וויסענשאפטליכער אינסטיטוט זיך צו רעפרעזענטירען מיט נאך וויכטיגע אויפטהוען אויף די פערשידענע געביטען פון זיין ברייטען ארבייטס-פראגראם. די צענדליגער טויזענטער זייטען וויסענשאפטליכע פובליקאציעס פון אלע צווייגען יודישען וויסען, די אויספארשונגען וואס דער ייוואָ פיהרט דורך אויף כמעט אלע געביטען פון יודישען לעבען און שאפען, די צונויפזאמלונג, אויפהיטונג און סיסטעמאטיזאציע פון די מאטעריאלען און דאקומענטען פון דעם דאזיגען לעבען און שאפען, די קאנצענטראציע פון די וויסענשאפטליכע כוחות אינזערע פאר דער בעארבייטונג פון יודישע פראבלעמען, די אויסבילדונג און קוואליפיצירונג פון יונגע כוחות פאר דער יודישער וויסענשאפט, קולטור און געזעלשאפטליכקייט — דער דאזיגער ברייט פערצווייגטער און אין דער טיעף צילענדיגער ארבייטס-פראגראם פון דעם ייוואָ, שעפט נאך נישט אויס דעם תוך פון דער דאזיגער מערקווירדיגער, מ'קען דרייסט זאגען — איינציגארטיגער ארגאניזאציע, וואס איז אין אזא קורצער צייט אויסגעוואקסען ביז צו דעם פארנעם פון א וועלט-ארגאניזאציע מיט אבטיילונגען און שטיצפונקטען אין א דרייסיג לענדער, מיט מיטארבייטער און קארעספאנדענטען אין יעדען ווינקעל פון דער ערד.

ווי אזוי איז דאס מעגליך געווען אין אזעלכע שווערע צייטען, ביי אזא טיפער מאטעריעלער און גייסטיגער ירידה, מיט אזעלכע נישטיגע מיטלען אויפצובויען די דאזיגע אלוועלטליכע פעסטונג פאר יודישער וויסענשאפט און קולטור? — קיין וואונדער געשעהען נישט, און עס זענען פערהאן אייניגע מאמענטען, וואס קענען אונז דערקלערען דעם דאזיגען וואונדער.

ארויף אין ייוואָ

קיינמאהל נאך איז אזוי גרויס נישט געווען אונזער צעשפרייטקייט איבער דער וועלט, אונזער פיזישע צעריסענקייט אפילו אין מזרח-אייראפע אליין, וואו מיר האבען אין דער רוסלענדישע אימפעריע בלויז געהאט קאנצענטרירט פאר דער מלחמה דעם גרעסטען און וויכטיגסטען טייל פון דעם יודישען פאלק — קרוב 7 מיליאן יודען — האבען מיר איצט א געאגראפיש-פאליטישע צעשפליטערונג צווישען א גאנצער רייה מלוכות און מלוכה'לעך, ווי פוילען, ראטענפערבאנד, רומעניע, ליטע, לעטלאנד, עסטלאנד. עס זענען אויף אונזערע אויגען אויסגעוואקסען און אויפגעקומען נייע יודישע ישובים — אין די פעראייניגטע שטאטען פון צפון-אמעריקע, אין קאנאדע, אין ארגענטינע, בראזיל, אורוגוויי, טשילי, פערו, קובא, מעקסיקא, פראנקרייך, בעלגיע, דרום-אפריקא, אויסטראליע און וואו נישט? און די אלע צעווארפענע און צעשפרייטע קבוצים יודישע פיהלען זיך ווי טיילען פון איין לעבעדיגען ארגאניזם, און די ווייטע שטחים, וואו זיי זענען דורך די סטיכישע קרעפטען פון דעם היסטארישען גורל צעזייהט, האבען נישט געקאנט אפטייטען אין זיי די צום צענטער שטרעבענדיגע קראפט, דעם דראנג אויפצוהאלטען די קולטור-אייניגקייט כאטש, די בענקשאפט נאך א גייסטיגען קיבוץ-גליות, אויב קיין פיזישער איז נישטא. אין דעם בעוואוסטזיין און טיילווייז אפילו אין דעם אונטערבעוואוסטזיין, אז יעדער טייל איז פאר זיך צו שוואך צו בעשטעהן ווי א נאציאנאל שעפערישער קאלעקטיוו, זוכען זיי צו פערבינדען זיך איבער לענדער און איבער ים'ען אין דער קולטור-טעטיגקייט. דערפון די שטרעבונג, וואס איז אזוי כאראקטעריסטיש איצט פאר יעדען יודישען ישוב, אויפצובויען יודישע קולטור פאזיציעס, שולען, ביבליאטעקען, צייטונגען, קלובען און אלע אנדערע צווייגען פון א קולטור-באלעבאטישקייט. דא קומט אויך פערשטעהט זיך, צום אויסדרוק דער מעהר דירעקטער צוועק אויסצולעבען זיך קולטורעל אויך אין די נייע ערטער פון יודישען ישוב; ווייטער צו פיהרען די קולטור-ענטוויקלונג און ווייטער צו פארמערען דעם קולטור-פארמעג, וואס די יודישע מאסען האבען מיטגעבראכט פון דער אלטער היים.

(המשך קומט)

ד״ר מאַקס ווײַנרײַך

וואס איז און וואס וויל דער ייוואָ?

דער ייוואָ איז ניט קיין איבערזעצונג פון חכמה היהדות אויף יודיש, אויף דער שפראך פון פאלק. אונזער שטאף איז די גאנצע גרויסע וועלט, און וואס העכער עס הויבט זיך דער ניוואָ פון די פעראינטערעסירונגען ביי דער יודישער מאסע, אלץ רייכער ווערט אונזער שטאף. אין דער פערספעקטיוו איז דער ייוואָ די העכסטע וויסענשאפטלעכע אינסטאנץ פון דעם גאנצען יודישען שפראך-קיבוץ איבער אלע לענדער, בכן אן אקאדעמיע, וואס נעמט ארום אלע צווייגען מענטשלעך וויסען. בלויז די באגרעניצונג, וואס יעדער אנהייב פאדערט, האט געבראכט דערצו, אז דער ייוואָ פארנעמט זיך דערעיקרשט מיט יודישע געביטען, ווארעם דא דארף מען דער עיקר האבען און מען קען זיך קודם כל ריכטן אויף שעפערישע אויפטוען.

מיר ווילען אויספארשען, דאס הייסט מיר באנוגענען זיך ניט מיט דעם, וואס „עס איז קיין סוד ניט, אדער וואס אלע ווייסען". אז יודען מוזען אונטערגיין, אדער, אז יודען וועלען קיין מאהל ניט אונטערגיין, אדער, אז ארץ-ישראל איז די איינציגע פארענטפערונג פון דער יודען-פראגע, אדער אז פאלעסטינע האט קיין שום באדייטונג ניט פאר יודען. די אלע רייד קענען זיך זיין ריכטיג אדער פאלש, נאר זיי זענען ניט געבויט אויף פארשונג.

ווי ווייט מעגלעך פלייסען מיר זיך צו דערקענען זאכען, ניט נאר אפצושאצען זיי אויפ'ן וועג. מיר ווילען דערקענען דאס לעבען, כדי עס זאל גרינגער זיין איבערצואנדערשען עס אין די אינטערעסען פון די יודישע פאלקסמאסען. אבער מיר ווילען ארבעטען מיט וויסענשאפטליכע מעטאדען. אוודאי טראגען מענטשען אריין אפילו אין פארשונג זייערע אינטערעסען, סימפאטיעס און אנטיפאטיעס. אבער ביי אונז איז א יוד לכתחילה גערעכט דערפאר, ווייל ער איז א יוד, ביי אונז איז א פראלעטאריער ניט לחתחילה גערעכט אין דעם זכות פון זיין פראלעטארישקייט. אויף וויפל עס קען בכלל געמאלט זיין אביעקטיווקייט, אויף וויפל א מענטש איז ניט געבונדען דורך זיינע אומבא-אויסזיניגע גלוסטונגען און דערווידערס, ווילען מיר זיין אביעקטיוו. און מיר זענען זיכער, אז דווקא מיט דעם וועג דינען מיר צום בעסטען די יודישע פאלקסמאסען, וואס פון זייערטוועגען איז דער ייוואָ באשאפען געווארען און וואס אין זייער זכות לעבט ער.

צום ערשטען מאל איז מיט אונזער ייוואָ אויפגעקומען א יודישע וויסענשאפטליכע אינסטיטוציע, וואס איהרע ווינקלשטיינער זענען דער היינט און דער דא. ממילא איז קלאר, אז יודיש איז די שפראך פון אונזער ארבעט. סארא מהלך פון טשערנאוויץ ביז ווילנע! אויף אנדערע געביטען זענען מיר דורך די געשעענישען אפגעווארפען געווארען אויף צוריק, און דער עיקר איז אונז היינט אהן א שיעור שווערער אויפן הארצן, ווייל מיר זעען א סך קלערער די גוואלדיגע קאמפליצירטקייט פון לעבען. אבער אין פרט סיי פון אויספארשן די יודישע שפראך, סיי פון דערהייבן איר געזעלשאפטליכע וואג איז דורכגעשפרייזט געווארען אזא מהלך, אז עס דוכט זיך, מיט הונדערט יאר צוריק איז פארגעקומען די טשערנאוויצער קאנפערענץ. מיר היינט דיסקוטירען שוין ניט וועגן יודיש, מיר האבען שוין באלד פארגעסען די ארגומענטען, מיט וועלכע מען קען אויפווייזען, אז יודיש איז אויך א שפראך. אבער דורך דער עצם עקזיסטענץ אונזערער, דורך דעם כמות און נאך מעהר דורך דעם איכות פון אונזער אויפטהו. זענען מיר א פרידליך געווער, דאס שטארקסטע געווער אין די הענט פון די יודישע פאלקסמאסען, וואס האבען נאך אין א סך לענדער צו קעמפען פאר דער יורידישער אנערקענונג און, לאמיר דאס מודה זיין, אין אלע לענדער — פאר דער פולער געזעלשאפטליכער אנערקענונג פון דער יודישער שפראך.

אומגעהייער פיל איז נאך געבליבען צו טאן. איין מאל, ווען איך בין געפארען אויף א טראנסאטלאנטישער שיף, איז די געזעלשאפט מיינע אין צווייטען קלאס כמעט בעשטאנען דורכאויס פון יודען. נאר יודיש איז געווען לא יזכר ולא יפקד. וועגן יודיש אין די אויפשריפטען פון דער ענגלישער שיף-קאמפאניע האב איך אפילו ניט געטראכט. נאר אט בין איך איין מאל אראפ אין דריטען קלאס. מיט א מאל האב איך דערזעהן יודישע אויפשריפטן. דעמאלט איז מיר געקומען דער געדאנק: אט די דאזיגע סיטואציע איז סימבאליש פאר דער לאגע פון יודיש. אונזער שפראך האט זיך דערשלאגען צו געוויסע פאזיציעס, אבער אין בעסטען פאל איז זי נאך א פאסאזשיר פון דריטען קלאס. דאס איז ניט קיין מעלה פאר א שפראך, דאס איז אן אומגליק, וואס איז די סכנה פון מגושמדיקייט אין אויסדרוק, פון ענגע האריזאנטען ביי די ריידער פון דער שפראך. די יודישע וויסענשאפט, וואס איז ארגאניזירט אין ייוואָ, איז איינער פון יענע הייבערס, וואס הייבן ארויף די יודישע שפראך און ממילא דאס יודישע פאלק אויף א העכערען שטאפל אין דער משפחה פון שפראכן און פעלקער.

גבריאל ווייסמאן

דער וויסענשאפטליכער אינסטיטוט

מיר גיבען דא א קיצור פון א גרעסערע ארבייט, וואס איז אפגעדריקט געווארען אין פערשידענע אויסגאבעס אין יאהר 1927 פון אונזער מיטארבייטער גבריאל ווייסמאן, וועלכער איז אקטיוו פערבינדען מיט'ן ייוואָ זינט זיין ענטשטייאונג.

די דאזיגע ארבייט גיט פון איין זייט א מעגליכקייט צו קאנטראלירען און זעהען די ריזיגע שריט, וואס דער ייוואָ האט דורך די פאר יאהר געמאכט, און איז אויך - פון דער צווייטער זייט – נאך ביז'ן היינטיגען טאג אקטועל.

רעדאקציע.

אהן רעש און אהן טומעל (נאטירליך מיט א נישט פערזיכערטען בודזשעט) פיהרט דער יודישער וויסענשאפטליכער אינסטיטוט, ביי דער מיטהילף פון הונדערטער איבערגעגעבענע פריינד און זאמלער פון פערשידענע שטעדט און שטעדטלעך, א שטילע מסירות-נפש'דיגע ארבייט. און וואס פארא קאלאסאלע, פרוכטבארע רעזולטאטען! אין פערלויף פון זיין ענטשטעהונג האט דער אינסטיטוט בעוויזען פיעל מעהר אויפצוטהון ווי ס'האט זיך פארויסגעזעהען. דורך דער צייט האט די עטנאגראפישע קאמיסיע צונויפגעזאמעלט: 3829 ווערטלעך און גלייכווערטלעך; 968 פאלקסלידער; 556 זאבאבאנעס; 392 אנעקדאטען; 342 מעשיות; 329 לידער מיט נאטען; 182 רעטענישען; 151 קייטעל-לידער; 136 קינדער-שפילען; 88 סגולות; 70 ציילענישען; 67 לעגענדעס; 61 קללות; 50 פסוקים-טייטשען; 43 צונעמענישען; 37 מנהגים; 26 פורים-בעשרייבונגען; 23 זשארגאנען; 17 פורים-לידער; 9 פאראדיעס; 8 להבדיל-לשון; 7 רפואות; 6 מגילה-טייטשען; 2 געוויקסען; 2 גאסען-נעמען א. ז. וו.

ביי דער עטנאגראפישער קאמיסיע איז אויך געשאפען געווארען דער אנהויב פון א מוזיי, וועלכער האט אין פערלויף פון זיין קורצער עגזיסטענץ בעוויזען אויפצוקלייבען פערשידענע וויכטיגע זאכען. נאטירליך, אז ביי בעסערע מיטלען אויף קניות, וואלט ער א סך געקאנט אויפטהוען.

פאר דער טערמינאלאגישער קאמיסיע איז געזאמעלט געווארען 131 טערמינאלאגיעס פון 44 וויכטיגע פאכען (אן ערך 6 טויזענד ווערטער).

אין בעזיץ פון אינסטיטוט געפונען זיך אויך זעלטענע, וויכטיגע כתב-יד'ן פון: תולדות ישו, העברעאיש, געשריבען אין איטאליע אין יאהר 1600; ב. באראכאָו, שלמה עטינגער, קלמן שולמאן, מענדעלע מוכר ספרים, י. ל. פרץ, י. דינעזאן, מאקס נארדוי און פון א סך אנדערע.

ספעציעל דארף דערמאנט ווערען די פילאלאגישע און היסטארישע סעקציעס מיט'ן ארויסגעבען די „שריפטען", מיט וועלכע אנדערע אייראפעאישע אומות וואלטען געקאנט שטאלץ זיין.

די ביזאהעריגע טעטיגקייט פונם אינסטיטוט באווייזט, אז דער אינסטיטוט איז געווארען א קאלעקטיווע מאסען-ארגאניזאציע, וואס באגייסטערט און ציט צו הונדערטער מענטשען צו אקטיווער זאמל-ארבייט און טויזענטער, טויזענטער פריינד פון דער יודישער קולטור חארעמען זיך ביי אירע שטראלען. ער באווייזט אויך, אז דער אידעאלאגישער באזיס איז פארהאן, און אז מיר זענען ביכולת אויפצובויען א וויסענשאפטליכען צענטער, פון וואנען אונזער גאנצע קולטור-וועלט זאל ציען יניקה.

אבער זייער א סך איז נאך פארבליבען צו טון און ס'איז נאך בכלל ווייט, ווייט נישט אויסגעשעפט די אוצרות פון דער יודישער פאלקס-שאפונג, וואס אונזערע אמאליגע דורות האבען אונז געלאזען בירושה און איז צעשפרייט איבער דער גארער וועלט. דארפען מיר אט די אלע ציגל צוזאמענעמען אויף איין ארט, כדי אויפצושטעלען דעם גרויסען פרעכטיגען בנין...

היינט צו טאג פארמאגט דער אינסטיטוט ביי א 618 מיטהעלפער (א חוץ זאמל-קרייזן). אבער דאס איז צו ווינציג! דארף טאקע דער יודישער ארבעטער, דער פאלקס-מענטש און די ברייטע אינטעליגענץ פילען אויף זיך די אחריותפולע הייליגע ארבעט, וואס ליגט אויף זיי ארויפגעלייגט, און מיט נאך מערער ברען און עקשנותדיגע איבערגעגעבנקייט פארשטארקען די קערענדיגע ארבעט פארן אינסטיטוט.

צום סוף נאך איין פונקט: ווען מיר לייענען אדורך דעם געלט-בעריכט, איז באמת צו שטוינען און באווינדערן ווי אזוי דער אינסטיטוט האט ביי אזא דוחק אין געלט-מיטלען דערגרייכט אזעלכע הערליכע רעזולטאטען. (און דאס נאר א דאנק די אפפרווויליגע איבערגעגעבנקייט פון די גרינדער און פון די קאמיסיעס. ביי דער געלעגענהייט דארפט דערמאנט ווערן, אז די אלע קאמיסיעס ארבעטן לשמה. אויך די רעדאקטארען און מיטארבעטער פון די שריפטען ווערן ניט האנארירט) די לעצטע צייטען אבער צעוואקסט זיך אלץ מערער דער אינסטיטוט מיט א גרעסערען פארנעם און שטויסט זיך אלץ מערער אן און ווערט אלץ אפהענגיקער אין געלט-מיטלען. דארפען דעריבער אלע יודישע קולטור-אינסטיטוציעס, ביבליאטעקן, פאראיינען און אויך יחידים, פריינד פון דער יודישער קולטור זיך באשטייערן מיט גרעסערע איינמאליגע סומעס, אדער גלייכער מיט א שטענדיגען חודש-אפצאהל.

זאל יעדער איינער זיך באשטייערען מיט דעם מאקסימום! פארגעסט ניט אויף א מינוט, אז דער אינסטיטוט איז אונזער אלעמענס אייגענטום!

לאמיר העלפען בויען און פארפעסטיגען די העכסטע אינסטאנץ — די וויסענשאפטליכע אקאדעמיע — דעם יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט.

מאיר הערץ

די מוטער פון בעל-שם-טוב

(א פאלקס - מעשה)

עס איז געווען דאן, ווען ס'האט זיך געדאכטען, אז יודען ברעכען זיך און וועלען מעהר נישט אויסהאלטען דאס פייער און בלוט — האט זיך פערשפרייט מיט אמאל א שמועה, אז ערגעץ, אין א וייט לאנד, איז שוין געקומען משיח... האבען אלע דעם קאפ געבויגען און געזאגט צו גאט א לויב, וואס ער האט זיך אויף זיי מרחם געווען און זיך דערמאנט, אן דער שבועה, וואס ער האט די אבות געגעבען, אז ער וועט זייערע קינדער פון פיין אויסלייזען און זיי אין צוגעזאגטען לאנד ברענגען.

האבען יודען בעשלאסען מעהר נישט צו ווארטען און האבען זיך געלאזט געהן צו איהם. זיי האבען פערקויפט זייער לעצט ביסעל האב-און-גוטס און דעם גאנצען וועג האבען זיי נאס געמאכט מיט טרעהרען; מיט טרעהרען פון נאך נישט איינגעשטילטען וועהטאג און שאנד און מיט טרעהרען פון פרייד און פון האפנונג אויף גאולה.

א סך שטעדט און שטעדטלעך זענען אויסגעלעדיגט געווארען. אפילו די קראנקע האט מען אויף די פיהרען ארויפגעלעגט צוזאמען מיט די קליינע קינדער און מ'האט זיך געלאזט אין וועג אריין. מ'האט בלויז אויף די בית-עלמינ'ס די טויטע געלאזט. און געשניטען האבען ביים הארץ די שוידערליכע סצענעס אויף יענע בית-עלמינ'ס, וואו מ'האט זיך געזעגענט מיט די קברים, וואו ס'זענען געלעגען די אויף קידוש-השם-אומגעקומענע, די, וואס זענען ווי שעפסען געשאכטען געווארען און די, וואס זענען אין פייער געשפרונגען צו הייליגען גאט'ס נאמען, נישט וועלענדיג פערלאזען די יודישע תורה און די יודישע אמונה.

די לעבעדיגע זענען צוגעפאלען צו די הייליגע קברים, געקושט די ערד, דאס זאמד, וואס האט זיי צוגעדעקט, האבען דארט אריינגעגאסען טייכען טרעהרען, זיך נישט געקענט אבגרייסען. א סך האבען געוואלט די ערד אויפגראבען און די קדושים ארויסנעהמען פון די קברים, מיטנעמען זיי מיט זיך... די רבנים האבען נישט דערלאזט דערצו און זיך געבייזערט, אז דאס איז א בזיון המת. אין טייל ערטער האט מען די רבנים נישט געהארכט און מ'האט די קדושים יא אויסגעגראבען און ארויסגענומען אין די פערבלוטיגטע תכריכים. די רבנים האבען געשריגען, די פנימ'ער זיך פערשטעלט און אויסגערופען א חרם אויף די וואס האבען זיך ערלויבט צו טהון אזעלכעס. ס'האט נארנישט געהאלפען און יענע יודען האבען, האלטענדיג אויף זייערע ארעמס די אומגעקומענע, זייערע נאהנטע און טייערע, זיך אנטקעגענגעשטעלט און מיט וויינענדיגע קולות גערופען:

— ניין, מיר וועלען נישט פאלגען. מיר וועלען זיי דא נישט איבערלאזען. זיי וועלן מיטגעהן מיט אונז, און וואו מיר וועלען זיין, וועלען זיי אויך זיין. הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו. מיר וועלען זיי ברענגען צו משיח'ן, און זאל ער זעהן, וואס מ'האט פון אונז געמאכט!

די רבנים האבען אראבגעלאזט די קעפ און נישט געהאט קיין ווערטער צו ענטפערען. זיי האבען שוין באלד אליין אויך מסכים געווען מיטצונעהמען די אומגעבראכטע קדושים. דאס איז אבער נישט געשעהען. נישט אזוי וויט צוליב זייער ווידערשטאנד, וועלכע איז שוין סיי-ווי אבגעשוואכט געווארען, ווי צוליב גאר אנ'אנדערע סיבה. אין טייל קברים האט מען בלויז אנגעטאפט שטיקלעך פערברענטע קויהל, וואס האט זיך נישט געלאזט רעכט נעהמען אין דער הענד אריין, ווייל ס'האט זיך געקרישעלט און איז צעפאלען ביים בלויזען אנריהרען, ווי שטויב. די שטיקלעך פון די פערשרפה'טע קויהלען זענען געווען פון קדושים, וואס האבען אריינגעטאנצט אין די אויפגעשטעלטע פייער-שטויסען און געשלונגען די צעפלאמטע צונגען פון דעם קנאקעניגען האלץ, רופענדיג שמע ישראל. אזוי ווי ס'איז נישט געבליבען פון יענע פייער-קדושים קיין שום געביין, נאר בלויז פערקויהלטע אש. אדער שטיקלעך קרישעלדיגע האלאוועשקעס, האט מען זיי נישט געקאנט מיטנעהמען און זיי געמוזט לאזען ליגען אין זייערע קברים. צוליב'ן כבוד פון אט די קדושים, וועלכע מ'האט געמוזט איבערלאזען אויף זייערע רוהע-ערטער, האט מען שוין אויך די אנדערע ארויסגעגראבענע קדושים, און וועלכע ס'האט זיך יא נאכגעבאמבעלט צעשניטענע און צעשטאכענע הויט און ביין, אויך געמוזט צוריק אין זייערע קברים אריינלעגען, כדי ס'זאל, חלילה, נישט זיין קיין קנאה צווישען די נשמות פון די אומגעקומענע, וועלכע האבען זיך אלע, מיט איין הייליגער מחשבה מוסר-נפש געווען על קידוש-השם.

און ווען מען איז אוועק פון זיי האבען אלע לעבעדיגע געקלאגט און געוויינט און זיך געווענדעט מיט א הארץ-רייסענדער תפילה צום הימעל, אז דער שומר-ישראל זאל איבער זיי וואכען און ארונטערנעמען די קדושים אונטער זיינע פליגעל און זייער איבערבלייבעניש אויפברענגען קיין ארץ-ישראל ארום דער מערת-המכפלה אהן גלגול-מחילות, ווייל זיי האבען גענוג צער געליטען ביים לעבן און זענען אבגעקומען פאר אלע זייערע זינד.

און, אז מ'האט זיך געהאט אבגעזעגענט מיט די טויטע און מיט אלע קדושים האט מען געשפאנט וועגענער און מ'האט זיך אוועקגעלאזט צום אונבעקאנטען משיח. א סך זענען צו-פיס געגאנגען און א סך זענען פון מרחקים אויף וועגעלע-שיפען געשוואומען און אלץ איז געווען בעשטראל'ט און דורכגעלויכטען מיט בטחון און האפנונג, אז אויף דער ערד האט זיך א הימלישער שליח בעוויזען, און, אז ער איז דער אמת'ער משיח.

מ'האט געצויגען פון אלע וויטעסטע מקומות, פון די פערווארפענסטע ווינקעלעך, אויף ימים און אויף יבשה, פון שטעדט און דערפער, פון בערג און טהאל. בלויז אין איין שטעדטעל, אין טיפען פאדאליען האט געטראפען א מעשה מיט איין משפחה, וואס האט זיך איינגעשפארט און נישט געוואלט מיטגעהן מיט די אויסוואנדערער, וועלכע האבען זיך מיט האק און פאק — אוועקגעלאזט צו משיח'ן...

אין יענעם שטעדטעלע האט מען זיך, אזוי ווי אומעטום, פריהער גענזעגענט מיט די טויטע און נאך די יאמערליכע געוויינען זיך געגרייט צום געהן. אבער דא איז אויף א קליין קבר'ל געבליבען ליגען א קליין, יונג מיידעלע און אריינגעהעשעט צו איהר מוטער, וואס איז געלעגען אין איין שורה מיט די נשים צדקניות, וועלכע זענען אומגעבראכט געווארען אין די צייטען פון שחיטות. דאס מיידעלע האט זיך נישט געוואלט ריהרען פון ארט, און ווען מ'האט איהר געוואלט מיט כח אויף די הענד נעהמען, האט דאס קינד זיך צעכליפעט און געפרעגט מיט א וויינענדיג קול:

— וואס ווילט איהר פון מיר? איהר זענט דאך יודען און איהר גלויבט דאך אוודאי, אז ווען משיח וועט קומען, וועט אויך געשעהען דאס נס פון תחית-המתים. היינט, אויב ס'איז שוין, ווי איהר זאגט, געקומען משיח, פארוואס איז נאך נישטא קיין תחית-המתים? פארוואס שטעהט נאך מיין מאמע נישט אויף פון קבר?

אט די אומגעריכטע קשיא פונ'ם קליינעם קינד האט געמאכט א גרויסען רושם אויף אלע, וואס האבען זיך געגרייט אין וועג אריין און זיי זענען צעטומעלט געווארען.

— נו, יא, דאס קינד איז דאך גערעכט. עס פרעגט דאך באמת א הארבע קשיא? פארוואס איז טאקע נישט תחית-המתים, אויב משיח איז שוין דא?

אבער דער גרעסטער טייל, וואס איז געווען אנגעצינדען פון דער גרויסער תשוקה, שוין וואס גיכער צו זעהן משיח'ן, האט אויסגעלאכט דעם קינד'ס טענות און אויפגעוויזען, אז ס'וועט טאקע באלד זיין אויך תחית-המתים, אבער פריהער מוזען אלע יודען זיין פערזאמעלט אויף דער הייליגער ערד פון ארץ-ישראל. אין הימעל וויל מען טאקע זעהן, צי אלע יודען ווילען טאקע אויסגעלייזט ווערען. אהין, אהער, מ'האט זיך אנגעהויבען מתוכח צו זיין און דער סוף איז געווען, אז די משפחה-לייט פון קליינעם מיידעלע, האבען עס ארויסגעריסען פון די הענד פון יענע, וואס האבען דאס קינד געוואלט מיטנעהמען, און זיי האבען בקול רם ערקלערט, אז זיי געהען נישט, אז זיי בלייבען דא...

צו דער דאזיגער משפחה זענען צוגעשטאנען נאך מענשען און זיי זענען קיינער נישט מיטגעגאנגען.

ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האבען זיך די געמיטער בערוהיגט. די וואנדערער זענען מיד געווארען צו וואנדערען, א סך זענען אויפ'ן וועג אומגעקומען, די מעהרהייט האט זיך צוריקגעקעהרט א היים.

און, אז מען האט זיי געפרעגט, פארוואס זיי זענען צוריקגעקומען, האבען זיי אראבגעלאזט די קעפ, און האלב פערשעמט, האלב מעלאנכאליש געענטפערט:

— מיר האבען איהם געזוכט אין אלע לענדער און האבען איהם אין ערגעץ נישט געפונען...

זיי האבען דאך נישט געקאנט וויסען, אט די אלע, אז יענץ מיידעלע, וואס האט געפרעגט די גרויסע קשיא ביים קבר, וועט אין יאהרען ארום ווערען די מוטער פון איינעם, וועלכער וועט בעלויכטען די אויגען און הערצער פון ישראל און וועט זיי ברענגען אויסלייזונג פון פיין דורך דער שטראהלענדיגער תורה פון חסידות...

ווארום יענץ מיידעלע, איז געווען די, וואס איז דערנאך געווארען די מוטער פון ר' ישראל בעל-שם-טוב, און יענץ שטעדטעל איז געווען דאס זעלבע שטעדטעל, וואו דער בעל-שם-טוב איז געבוירען געווארען...

י. ב. שטריימאן

די ווייסע קאניטשינע.

די ווייסע קאניטשינע
דופט פער'שיכור'ט זיס;
שפאצירט ארום א באטשאן
אויף זיינע לאנגע פיס.

קומט אהער א שעפסעל
און עס מאכט א שנעפסעל;
און עס רוט זיך אויס
אין דער לאנקעס שויס.

ס'האבען די מאלינעס
אנדולירט די קעפלעך;
די קוקוריזעס מאכען מינעס
און פלעכטען זיך די צעפלעך.

קארן רוט אויף שטאלן
ליבין איז געשוואלען;
און דער ווינט א רעקל
נייט דעם העלען גלעקל.

קוה מיט פולע אייטער
בייכער ווי די פעסער;
קאזע טאנצט פארשייטער
ווי אויף שארף פון מעסער.

און די זון פון אויבען
מיט געוואלד נעמט רויבן
די סמעטענע פון טייכל
מיט א ווילדען שמייכל.

א וואך צווישען ווייבער...

מאנאלאג פון אנ'אורלויב-געליטענעם

פון י. אבערזשאנעק

ווייסט איהר נישט רביתי, פון עפעס א גוטען נערוועז-דאקטאר, א ספעציאליסט פון היילען נערוועז-קראנקע?

פאר וועמען איך דארף א נערוועז-דאקטאר? טאקע פאר מיר אליין. איך דארף א דאקטאר, ער זאל אויסקורירען מיינע קראנקע, צעשטרייסטע נערוועז.

פון וואנען קומט צו מיר פלוצים א נערוועז-קראנקהייט? איך בין דאך ביז איצט געווען געזונד ווי א ניס.

וואס הייסט געזונד ווי א ניס? איינגאנצען געזונד בין איך קיינמאהל נישט געווען. כ'האב א קאפוסטקעלע צוקער, א פראפעלע קאלך, עטליכע שטיינדלעך, וואס איך יאג זיי מ'ט נאפט'שע וואסער און זיי ריהרען זיך נישט פון ארט... כ'האב אויך א צעפיעשטשעטען מאגען, וואס האט ליב נאר לייכטע זאכען, און טאמער דערשפירט ער עפעס א גרעבערע זאך, מאכט ער יד-אחת מיט די קישקעס און צוזאמען מאכען זיי אנ'אקופאציע-שטרייק — נישט אריין, נישט ארויס...

א חוץ דעם האב איך אויך א לעבער מיט א בורזשאזנע פסיכאלאגיע: זי האט זיך ליב צו צעשפרייטען. נישט ווי, נישט ווען, טהוט זי זיך מיר „ראזשפזשען" — אי, ווי קומט צו א יוד א קבצן, א בורזשאזנע לעבער? תיקו, בלייבט א קשיא! איצט פערמאג איך אויך אביסעלע אסרעסעס. איין פוס דאכט זיך, דער רעכטער, אויב כ'האב קיין טעות נישט — איז א גאנצער נביא. ער איז א סך בעסער אינפארמירט ווי די מעטעאראלאגישע סטאציע. די מעטעאראלאגישע סטאציע, אז זי זאגט אן א שעהן וועטער, דארף מען צוגרייטען דעם שירם. די קאלאשען און דעם רעגען-מאנטעל. דערפאר, אז מיין פוס זאגט אייך אן א רעגען, מעגט איהר זיכער זיין, אז עס וועט טאקע רעגענען. א חוץ דעם פוס האב איך נאך א האנד, א פלייצע, א זייט, וואס פאר א „זמיאנע" פון וועטער, ווערען זיי קריגעריש געשטימט און האלטען מיך אין איין שטעכלירען.

יא, און די לונגען האבען זיך געשמד'ט? איין לונג האב איך, האט זי „מוזיקאלישע פעהיגקייטען". שפילען קאן זי נישט, דערפאר קאן זי פייפען. זי פייפט אהן נאטען.

און אפשר מיינט איהר, אז איך האב בלויז פליישיגע זאכען? אויב איהר מיינט אזוי האט איהר א טעות. איך האב קאלאניאל-סחורה אויך. אפילו מאנדלען. סאמער גיב איך אמאהל א שמעק צו א גלעזעל קאלט ביר, וואקסען זיי אין דער לענג און אין דער ברייט פון נחת. —

יא, אינגאנצען קיין געזונטער. ווי איהר זעהט, בין איך נישט. כ'האב פערשידענע חולאת'לעך, אבער - נערוועז? ווען האב איך אמאהל געוואוסט, וואס דאס איז אזוינס נערוועז? ווען האב איך געהאט צעשטרייסטע נערוועז, ווען? קיינמאהל נישט. איך האב אייביג געהאט קאלט בלוט. כ'האב מיך קיינמאהל נישט אויפגערעגט אפילו אין אזא מאמענט, ווען אלע אנדערע מענער דענערווירען זיך, ווען זיי שטעהען אויף אין דערפריה און זעהן, אז די ווייבער זענען ביינאכט געגאנגען צו „פתיחה" צו די היזען-קעשענעס. אפילו אין אזא מאמענט בין איך אויך געבליבען גלייכגילטיג. כ'האב מיך נישט דענערווירט. פערקעהרט. כ'האב נאך געהאט מיטלייד מיט מיין אשה. פארוואס? גאר פשוט: א יודענע געהט אראפ אין מיטען נאכט בארוויס מיט ווארימע פיס אויף דער קאלטער פאדלאגע, ביז זי קריגט זיך צו צו די היזען, ביז זי געפינט אין דער פינסטער די קעשענ'ס, ביז זי קומט שוין צו צום בייטעלע און צום סוף געפינט זי... א צעטעלע פון רעיענט, א „וועזוואניע" פון אוזשאנד סקארבאווי, אדער אן „אופאמניעניע" פון ווירט — נו, דארף מען נישט האבען מיטלייד מיט אזא פרוי? אדרבא, זאגט איהר אליין, דארף זיך נאך אויפרעגען?

ווי איהר זעהט, האב איך מיך אין מיין לעבען קיינמאהל נישט אויפגערעגט איך בין קיינמאהל נישט געווען נערוועז. כ'האב קיינמאהל נישט געליטען אויף קיין נערוועז-קראנקהייט און איצט, איצט האב איך געפאקט א נערוועז-קראנקהייט. איצט האב איך, נישט פאר אייך געדאכט, צעשטרייסטע נערוועז, אז איין גאט זאל מיר העלפען!

און פון וואס בין איך געקומען צו מיינע קראנקע נערוועז? פון מיין אורלויב, פון מיין מיי-יאהריגען אורלויב.

— יעקעלע — האט מיין יודענע מיר היי-יאהר געמאכט א פארשלאג — פאלג מיך און נעהם א צוויי וואכען אורלויב. די געשעפטען מ'שטיינסגעזאגט, וועלען דיר נישט אנטלויפען. שלאג פאר א כפרה אלע דיינע מסחרים, ווארף אוועק אויף צוויי וואכען דיינע גלאקען אין דער שטאט און כאפ דיך ארויס אויף צוויי וואכען צו מיר אין דארף אריין. איך וועל דיך אביסעל צופילנעווען. כ'וועל דיך אפהיטען ווי דעם שווארצען אפעל פון אויג. וועסט זעהן יעקעלע, אז דו וועסט דיר ליגען א לאטע אויפן ווינטער.

נו. האב איך מיין יודענע געפאלגט. כ'האב געשלאגען פאר א כפרה מיינע מסחרים. כ'האב איבערגעלאזט אויף הפקר: דעם רעיענט, דעם קאמארניק, דעם סעקוועסטראסאר און אנדערע „קופצעס" און ארויס אויף צוויי וואכען אורלויב צו מיין יודענע אין דארף אריין, לייגען א לאטע אויפ'ן ווינטער.

נו, האב איך געהאט אן אורלויב. איהר זעהט ווי עס ציטערט מיר אן אויג? ווי עס ווארפט זיך די אויבערשטע ליפ? ווי עס צאפעלט מיר דאס הארץ, ווי א לעבעדיגער שלייען וואס מ'לאזט איהם ארויס אויף דער יבשה? דאס צאפלען אזוי מיינע נערוועז און ווייסט איהר צוליב וואס? אלץ צוליב מיין אורלויב און מיינט איהר, אז דאס האט מיך מיין יודענע דאקוטשעטט? אז זי האט מיך נישט געפילנעוועט? אך ווי פאלט איהר אויס. מיין יודענע האט מיך גראד יא געפילנעוועט. אביסעל צופיל געפילנעוועט, זי האט מיך געשטאפט און געקראפט ווי א שטאפ-גאנז, וואס מ'פאשעט אויף פסח'דיגען שמאלץ... נישט מיין ווייבל איז שולדיג אין מיינע צעשטרייסטע נערוועז. שולדיג אין דעם זענען... די ווייבער.

און וואס, איך בעט אייך, איז דער חידוש, וואס? אן וואך, א גאנצע וואך צווישען ווייבער! איין זכר צווישען 24 ווייבער!.. איהר זענט שוין אמאל געווען א גאנצע וואך צווישען 24 ווייבער? איך ווינש עס אייך נישט, נישט געשטראפט זאלט איהר ווערן מיט דעם טעם!...

וואס ווייסט איהר, וואס פארא געברענטע צרות איך האב געהאט. ווי נאר די מענער זענען מאנטאג אין דערפריה אוועק אין שטאט אריין, און געבליבען בין איך איין זכר אין דער

אין אייגענער פערטיידיגונג
פרא דאמא סוא
אנ'טנפטער דעם ה' מרדכי דען.

א פאלעמיק ברויך געפירט צו ווע־רען אין די ראהמען פון עטיק און קולטור; זי מאכט דעמאלט דעם גע־העריגען איינדרוק, האט דעם ריכטיגען אבקלאנג און דערגרייכט דעם ציעל.

איך וועל מיך נישט רעכנען מיט דעם, וואס דער ה' דען האט אי־בערשריטען די מאס פון עטיק. איך וועל מיך דאך האלטען אין איהרע ראהמען.

עס איז פערהאן א מדרש, וועל־כער זאגט, אז יודען זענען א פאלק פון געגענגעזעצטע עקסטרעמען: „שני הפכים בנושא אחד". זיי גיבען אויפן משכן און גיבען אויפ'ן עגל, זיי האבען רחמנות און זענען גלייכצייטיג אונער־בארמיג, זיי האבען אין זיך פייער און וואסער, און זיסקייט און ביטערקייט.

דער ה' דען געהער צום סוג פון געגענגעזעצטער עקסטרעמיטעט, און איך וועל עס אויפווייזען:

1) דער ה' דען ווענדט זיך שוין א רייע וואכען צו דער יודישער גע־זעלשאפט אין ראדאם, אדער צו דער עפענטליכע מיינונג; ער וועקט און שטורעמט דער עפענטליכקייט.

עס איז דערפון צו דרינגען, אז ער האלט, אז די עפענטליכע מיינונג איז דער מאסגעבענדער פאקטאר, וועלכער דעצידירט.

דערזועלבער ה' דען זיצט אלס נא־מינאט אין דער יודישער גמינע, און רעכענט זיך נישט מיט דער עפענטלי־כער מיינונג און מיט דעם מה יאמרו הבריאות! ער לאזט נישט צו די גע־וועהלטע פארשטעהער, טראצדעם, וואס ער ווייסט, אז הינטער זיי, אדער מיט זיי איז די עפענטליכע מיינונג.

2) דער ה' דען שרייבט מכלומרשט לטובת דעם בית־יתומים און מושב זקנים. איהר זענט פון דער אינסטי־טוציע נישט קיין מיטגליד; איהר האלט נישט פאר אייער פליכט צו צאהלען חודש געלד, און איך פרעג אייך פון וועמען ווילט איהר מאכען א אויס־לאדע־שטעלע פאר אייערע פערזענלי־כע חשבונות?

3) דער שעף (נאצעלניק) פון גע־זעלשאפטליכער שוץ (נאמאצינסקי) האט אונז געפרעגט, צי די גמינע ערפיהלט איהרע פליכטען לגבי דעם בית י. און מ. ז. די פרוי דיר. הורוויץ האט גע־זאגט, אז יא (איהר זענט דאבֿיי גע־וועזען); ער האט פערלאנגט מען זאל איהם שרייבען, וועט ער אייך צווינגען איהר זאלט ערפילען אייערע פליכטען לגבי דעם ב. י. און מ. ז.

וויפיעל האט איהר געגעבען ווערענד אייערע ממשלה אין דער גמינע דעם ב. י. און מ. ז.?

די פערוואלטונג פון ב. י. און מ. ז. האט אויס עטישען גרונד נישט גע־וואלט שרייבען, אז איהר האט געגעבען 500 זל. און 5 וועקסלען, וועלכע זענען געווארען פראטעסטירט; די פערוואל־טונג האט אייך געדעקט דורך א רעכ־נונג אין פערטראג.

צי קענט איהר זאגען, אז איהר האט דעם ב. י. און מושב זק. מיטגעהאלפען, צוגעהאלפען אין זיין לעבענס־וועג?

אויב איהר וועט מאכען א קליינע אנאליזע, וועט איהר דאן פערשטעהן, אז אייערע ארטיקלען לטובת פון א אינ־סטיטוציע ברענגט נישט קיין נוצען, נאר פערקערט, שאדען.

5) פיעל מאהל האט איהר מיר גע־זאגט, אז איהר זענט נישט גענוג מעכ־טיג אין דער יודישער שפראך (געריפען דורך אייך זשארגאן) אין אייער טאג־טעגליכען געשפרעך מישט איהר אריין פוילישע ווערטער, ווייל עס פעהלען אייך יודישע.

ווער איז אלזא דער מחבר פון איי־ערע ארטיקלען, געשריבען אין א גוטען יודיש?

מיר האבען געלערענט און געדענ־קען נאך, אז לא מצאת, איז א קאנ־סעקווענץ פון לא יגעת און אייערע ארטיקלען זענען נישט די פרוכטען פון אייערע אייער מיה אין דער יוגענד.

5) פאר פסח ד. י. איז די פרוי הור־וויץ און איך אלס דעלעגאטען געווען ביי אייך וועגען מצות פאר דעם ב. י. און מ, ז. איר האט אונז קוים געוואלט געבען מצות פאר די זקנים. נאך פער־שידענע פערהאנדלונגען און; פראגען, פאר וואס די יתומים זענען ערגער פאר די שנאררערס וועלכע איהר גיעט מצות אומזיסט, איז געבליבען, אז דער בית י. און מ. ז. קריגט מצות און דער ווערט וועט אבגערעכענט ווערען פון דעם געלד, וואס עס קומט דעם ב. י. און מ. ז. ביי דער גמינע.

צי וועט עמיצער דא געפינען ביי אייך פערשטענדניס, פאר דער אינס־טיטוציע?

דער ד"ר טהאן ז"ל. האט אויסגע־טייטשט דעם מדרש, „כד רגיז רעיא על ענה עביד לנגדי סמיתא", אז א נאמינירטע גמינע איז ווי א בלינדער פאסטוך פאר שעפסען, ווייל געוועהלטע מענשען האבען פעראנטווארטליכקייט פאר זייערע יודישע וועהלער און וועלען אין קיין וויסטע נישט פירען.

איהר ריהמט אייך ה' דען אין איי־ערע „פאראזיטען", אז איהר זענט א „האנאראווע עסקן". איהר האט פער־געסען דאס לאטיינישע שפריכווארט „פראפריא לויס סארדעט" און אלס גו־טער העברעער דעם „יהללוך זר ולא פיך".

איך רעד מיר נישט איין, אז איך בין אנ'עסקן, איך וויל אויך נישט הא־בען אייער הסכמה, אלס אזעלכען.

אויסער דעם ענטפער וועט נאך זיין אנ'ענטפער פון דער פערוואלטונג פון ב. י. און מ. ז. פאר די אלע וואס ווילען פערזענליכע חשבונות מאכען פאר א געזעלשאפטליכען ענין, אדער זיי ווילען וואשען אויף א געזעלשאפט־ליכען טעריטאריום.

אהרן מערין.

בלוטיג געשלעג צווישען יודישע קצבים פון סקארישעוו

צווישען די אידישע קצבים קליינמאן און זיידמאן אין סקא־רישעוו איז געקומען צו שטארקע קרי־גערייען אויפן באדען פון קאנקורענץ. די קליימאנעס האבען געהאנדעלט מיט פלייש פון אומלעגאלע שחיטה. וואס זיי האבע פערקויפט ביליגער ווי די זייד־מאנעס.

אין א געוויסען טאג איז אויסגעבראָ־כען א שרעקליך געשלעג, בעת וועלכען מאיר קליינמאנען איז צעבראכען געווארן א האנד. יצחק זיידמאן האט בעקומען מיט א מעסער אין די פלייצעס און איז שווער פערוואונדעט געווארען.

דער פראצעס פון בלוטיגען געשלעג איז פארגעקומען דינסטאג אין היגען קרייז־געריכט, וועלכער האט פער'משפט די סקארשאווער קצבים אהרן קליינמאן אויף 1 יאהר תפיסה, מאיר קליינמאן, יצחק זיידמאן, פנחס און ברוך זיידמאן אויף 8 חדשים תפיסה. לייב קליינמאן אלס 16 יעהריגער איז פעראורטיילט געווארען אויף אויסבעסערונג'ס־הויז און די שטראף איז אפגעלעגט געווארען אויף 3 יאהר.

אנאפענער בריעף
צו ה' יצחק גרינבוים *)

ה' גרינבוים!

אלס איינער פון נאך די וועלט־מלחמה חלוצים, וועלכע האבען זייערע בעסטע יאהרען, כוחות און געזונד אבגעגעבען אלס טרייע פיאנערען פון אונזער לאנד, ביי בויען די ערשטע קאלאניעס, ביי טרוקענען די זומפען פון ארץ ישראל, אלס איינער פון די וועלכע האבען גע־האט דעם כבוד שוין אין 1924 מיט־צוארבייטען אין פאריז מיט אונזער גרויסען רעוויזיאניסטישען מנהיג זאב זשאבאטינסקי—נעם איך מיר די ערלויב־ניש אייך אפצוענטפערען אויף אייער בריעף צו אייער חבר הארטגלאס, וועל־כען איהר בעדויערט אזוי שטארק, וואס ער האט זיך נאך גערעכטיגקייט געווענ־דעט צו אונזער מנהיג זשאבאטינסקי.

וואלט איך געווען אין ארץ ישראל, וואו איך וואלט זיך געקענט מיט אייך טרעפען פנים לפנים, וואלט איך אפשר אנדערש רעאגירט אויף דעם בריעף, וועלכער פערמאגט אזוי פיעל האס צו דער פערדינסטער פערזאהן פון אונזער רעוויזיאניסטישען מנהיג, ליידער זענען אבער דורך אייך די טהירען פון ארץ ישראל פאר אונז שטרענג פער־מאכט און דעריבער קען איך מיר בלויז ערלויבען דאס צו טהון אויף די צייטונג'ס־שפאלטען.

אייער חבר הארטגלאס האט גוט גע־טוהן ווענדענדיג זיך צו זשאבאטינסקי'ן נאך גערעכטיגקייט. גוט האט ער גע־טהון, ווייל ער קען זשאבאטינסקי'ן און ווייסט, אז טאקע ביי איהם קען מען גע־רעכטיגקייט געפונען!

יעדער איינער יוד און נאכמעהר יעדער רעוויזיאניסט, יעדער תלמיד זשאבאטינסקי'ס קאן אין אייער אפענעם בריעף צו הארטגלאס'ען זעהען בלויז א נישט פארזיכטיגען שריט, וועלכער קען ברענגען צו א זעהר נישט אנגע־נעהמען רעזולטאט.

דאס ווארפען א רייהע זלזולים אונ־טער דעם אדרעס פון איינעם פון די פול־פערדינסטע יודען אין דער וועלט פאר בויען אונזער לאנד, אויף א מענ־שען, וועגען וועלכען מען קאן נאר רעדען מיט דעם גרעסטען דרך ארץ. קען אהן אפקלאנג נישט בלייבען.

דער יודישער קדוש בן יוסף ז"ל איז נישט עמיצער, נאר טאקע דער וועגען וועלכען מען קען אנדערש נישט רעדען, אנדערש נישט שרייבען ווי וועגען א העלד. מיר רעוויזיאניסטען פערלאנגען נישט, אז איהר זאלט אייך אונטערווארפען און איהם קאנאניזירען. אבער אויסדריקען זיך וועגען איהם ווי וועגען „עמיצען" טארט איהר נישט.

אין אייער ליעבשאפט, אייער אכטונג צו אונזער מנהיג מוז איך ליידער שטארק צווייפלען.

איך גלויב נישט, אז עס איז געווע־זען ווען א צייט ווען איהר האט דעם ה' זשאבאטינסקי געליעבט, אדער געאכטעט, ווייל איהר האט אין איהם שטענדיג געזעהען דעם, וועלכער שטערט אייך צו מאכען די גרויסע קאריערע. און נישט ער, נאר טאקע איהר האט שוין געהאט ווייניג צו זא־גען אייערע חברים. און איך צווייפעל אויב איהר וואלט נאך געהאט אין פוילען ביי אייערע חברים דעם גרויסען אויטאריטעט, וועלכען איהר האט גע־האט יאהרען לאנג.

איך געדענק אייך, ה' גרינבוים פון פערשידענע ציוניסטישע צוזאמענפאה־רען, פון פערשידענע קרייז־קאנפערענ־צען, אויף וועלכע איך האב געהאט דעם כבוד צו זיין דעלעגאט פון רא־דאם. איך האב זיך שטענדיג איינגע־הערט אין אייערע שעהנע רעפעראטען, ליידער האב איך קיינמאל אין זיי נישט געקענט ארויסכאפען איין ווארט ליעבע, איין ווארט אכטונג פאר מיין מנהיג זשאבאטינסקי. זלזולים, בעשולדיגונגען פערשידענע אויף זיין אדרעס, אט וואס איך האב פון אייך שטענדיג ווע־גען איהם געהערט. און דאס זעלבע האבען זיך פון אייך געלערענט אייערע חברים.

בעדויערט נישט ה' גרינבוים, אז אין אונזערע רייהען, אין די רייהען פון רעוויזיאניסטען געפונען זיך טייערע ריינע נפשות, וואס לעכצען צו פאלען א קרבן פארן אידישען פאלק, פאר זיין בעפרייאונג און אויפלעבונג און זענען פערכשופט געווארען דורך זייער מנהיג, וועלכער וויל זיי „פערפיהרען".

אין אונזערע רייהען געפונען זיך מענשען, וועלכע מען קען נישט „פער־פיהרען", וועלכע גלויבען אבער שטארק אין זייער מנהיג און צווייפלען אפילו אויף קיין מאמענט, אז נאר ער וועט זיי פיהרען צו דער בעפרייאונג פון אונזער פאלק און לאנד.

וועגען דער יוגענד לאזט רוהיג זארגען אונזער מנהיג, און נעהמט אייך זעהר נישט איבער, אז עס דראהט זיי צו ווערען אניאומגליק און קללה פון פאלק.

נישט ריכטיג איז אויך אייער ער־קלערונג, אז ה' זשאבאטינסקי האט פאר זיך איין ציעל: די פרעזידענטור פון דער אלטער ציוניסטישער ארגא־ניזאציע. איך וויל אייך נאר דערמאנען אין איינעם פון די לעצטע ציוניסטישע קאנגרעסען, וואו טאקע ה' ווייצמאן האט געזאגט צו ה' זשאבאטינסקי: „צי ווייסט דו דען נישט, אז בלויז איך און דו זענען פעהיג צו זיין פרעזידענט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע" אט אזוי' ה' גרינבוים. האט דער פרע־זידענט פון דער אלטוועלטליכער ציו־ניסטישער ארגאניזאציע פראפ. ווייצ־מאן גערעדט צום ה' זשאבאטינסקי. נישט צו אייך האט ער דאס געזאגט ה' גרינבוים. נישט אייך האט ער געמיינט, און אט קומט איר און מיט איין שטריך מיט דער פעדער מאכט איהר צו נישט די גרויסע פערדינסטען פון ה' זשאבא־טינסקי פארן יודישען פאלק, וועלכע קיין איין איד אין דער וועלט קען זיי דאך נישט פערלייקנען, ווייל יעדער פון זיי ווייסט, אז מיט זיין האנדלונג דענקט ער נאר וועגן דעם וואויל און גוטס פון עם ישראל און ארץ ישראל.

אונזער מנהיג זשאבאטינסקי ברויך זיכער נישט מיין פערטיידיגונג, ווייל אין דעם מאמענט ווען מען לעזט אייער בריעף צו הארטגלאסען איז יעדען דער ציעל גוט בעקאנט. און זאלט איר אייך שפעטער, זייענדיג אין פוילען נישט וואונדערען, ווען אייערע רעפע־ראטען פיעל האס צום רעוויזיאניזם וועלען האבען אזא „ערפאלג". ווי זיי הא־בען אלעמאל געהאט אין אונזער שטאט ראדאם און אין אנדערע שטעט. אונזע־רע חברים שטעהן פעסט אין דער פערטיידיגונג פון אונזער אידעע,

מיט דרך ארץ

ארנאלד ראזענפעלד

*) דאס ארטיקעל גיבען מיר אויפן יסוד פון פרייע דיסקוסיע. עס קענען זיך ארויסזאגען אויך די פארשטעהער פון אנדערע ציוניסטי־שע גרופירונגען. די רעדאקציע פון איה"ר זייט נעמט פארלויפיג נישט קיין שטעלונג צום דאזיגען ענין.

ווילע, האבען זיך די ווייבער צו מיר געוואשען.

דעם ערשטען ברוך־הבא האט מיר גע־געבען א יודענע מיט א פאר בלויע הויזען, מיט רויטע גענעראלסקיע לאמפאסען און געהאט האט זי א ווארצעלע אויף דער נאז און א לעבערל אויפ'ן האלז.

— אפשר וועט איהר מאכען א „רעמי"? האט זי מיך געפרעגט.

— אנטשולדיגט, ליבע פרוי — האב איך בעענטפערט — איך שפיל נישט קיין רעמי.

— „א מאזשע פאקערעק"?

— פשעפראשאם, קיין פאקערעק אויך נישט.

— „א וו'מאדזשאנגו"?

— איהר וועט מיר מוחל זיין. איך בין אינגאנצען נישט „מוזיקאליש" — איך שפיל פרינציפיעל נישט אין קארטען — האב איך איהר געגעבען אפפארטיג־געלד.

נאכ'ן מישאג, עס איז דא א צווייטע יודענע:

— „אידזשעמי נא פייוו"?

— איך פייף נישט. איך בין נישט אהער־געקומען פייפען. איך בין געקומען „אד־פאטשניען", אויסרוהען זיך, ליגען א לאטע אויפן ווינטער.

— נאכן אוונט ־ ברויט, עס איז דא א דריטע:

— „כאדזש פאן ז'נאמי נא דאנסינג"!

היינט זענען דא „וויסטעמפעס", עס „וויס־טאמפיעט" היינט דער „זנאנע קוזלעטיס־טא" וואלע כאלושעסמאן, מאראווי בלא־פיעץ...

— גייט אייך געזונטערהייט אליין, איך גיי נישט אויף קיין „וויסטעמפעס", און לאזט מיך צורוה מיט אייערע מאראיוע חלשות ־ קינסטלער. איצט איז א צייט אויף שלאפען, נישט אויף קיין דאנסינגס...

צומארגענס איז אריינגעפאלען א מחנה ווייבער, יונגע און אלטע, דיק־בייכיגע און שטשופלע, פריש געשמינקטע, פריש קאר־מינירטע, פריש געפודערטע, אלע אין הויזען מכל המינים: הויזען מיט דעקאלטען פון פארענט און הויזען מיט דעקאלטירטע פלייצעס. מאנכע פון זיי, ווייזט אויס זעהר קארגע, האבן כמעט גארנישט געהאט אויף זיך. עפעס האבען זיי יא אויף זיך געשרא־גען פיצעלעך הייזלעך. אבער דאס איז אויך געווען „נא פוצו"...

— „כאדזש פאן" — האבען זיי מיך א כאפ־געטוהן פאר די קלאפעס.

— וואו אהין?

„נא פלאזשע"!... „אפאלאטש שען"!...

— משוגע צי חסר דעה? אויף דער פליא־זשע דארפט איהר מיך? וואס, מ'שפּיינס־נעזאגט קאנט איהר האבען פון אזא ס'גאל מאנספערשוין ווי איך? קיין בעסערען האט איהר נישט געפינען?

— נא וויע פאן — יו'טיגאדניו — בראק מענשטשיזן — האט איינע א יונג ווייבעל מיט א קוואדראטאווע דעקאלטעל אויף דער פלייצע מיר געגעבען צו פערשטעהן.

— אהא, במקום שאין איש, איז ריבי פיש- „וו'טיגאדניו", בין איך אויך, הייסט עס, א סחורה, העז

דאס איז נאך גישט אלץ. דאס ערגסטע זענען געווען די אווענדען. איז נאך געווען א שענער, א ליכטיגער אווענד. איז נאך האלבע צרות. אין א שענעם אווענד הא־בען זיך נאך די ווייבער ווי עס איז אן עצה געגעבען. די יונגערע זענען זיך „פסרקראכען" – „דא ליאסי" - דא, דארט און אזוי ווייטער. די עלטערע ווידער הא־בען געשמועסט וועגען מאדערנע קאפע־לושען, קליידער, שיך, וועגען דינסטען, פשיאטשעלקעס און אנדערע „געשעפטלי־ליכע" ענינים. דאס איז געווען אין שענע אווענדען. ביטער איז געווען אין א רעגענ־דיגען אווענד. אין אזא אווענד, האט זיך האט זיך דער גאנצער עולם ווייבער, 24 שטיק אתן עין־הרע, אריינגעכאפט צו מיר אין שטוב, פארוואס גראד ביי מיר? ווייל עס געפינט זיך א „מענשטשיזנע", פיהלען זיי זיך וויכערער...

איהר הערטז 24 ווייבער ווי די ריי־זען, ווייבער מחבלים און איך זאל עס זיין זייער באשיצער!...

נו, דאס איבריגע פארשטייט איהר דאך אליין. 24 ווייבער, 24 ווייבער רע־דען אלע צוזאמען. 24 ווייבער מחבלים מיט איין קראנקען, שוואכען, צעבראָ־כענעם מאנספע־שוינדעל. 24 ווייבער רויכערען און קלאפען מיט די פיסקלעך. 24 ווייבער זאבאוויען, דערציילען זיי טלוסטע וויצען און ווערן איך. דער וואס בין געקומען זיך ליגען א לאטע אויפן ווינטער.

געזאלט האב איך זיין 2 וואכען און אנטלאפען בין איך נאך די ערשטע וואך. איהר זעהט ווי עס ציטערט מיר אן אויגז ווי עס ווארפט זיך די אויבערשטע ליפ און ווי עס צאפעלט מיר דאס הארץז דאס האבען זיך מיר מיינע נערוועז אזוי צעשפילט. איך בין ארויס צו מיין ווייב מיט געזונטע נערוועז און געקומען בין איך מיט א נערוועז־קרענק.

רבותי, אפשר ווייסט איהר עפעס פון א גוטען נערוועז־דאקטאר. א ספעציא־ליסט פון היילען אורלאפאווע נערוועןז...

אונזער ווארט.
פאר'ן נייעם שול-יאהר.

שוין דעם 5-טען סעפטעמבער הויבט זיך אן דאס נייע שול-יאהר. פיעלע עלטערען שטעלען זיך די פראגע: וואס טהון מיט דער בילדונג פון די קינדער? די זעלבע פראגע עגזיסטירט שוין א גרויסער מאס דעם מוח פון דער יוגענד: וואס פארא לערען-אנשטאלט אויסקלויבען? וואס פארא ריכטונג אין דער לערע אויסוועהלען? וואס שטודירען?

קודם-כל דארף מען וויסען, אז אין שול-וועזען זענען פארגעקומען ערנסטע און וויכטיגע ענדערונגען. די אלטע גימנאזיעס האבען אויפגעהערט צו עגזיסטירען. זייער ארט האבען פערנומען נייע שולען, געבויט פון דריי מדרגות.

אויפ'ן ערשטען שטאפעל געהט די 6 קלאסיגע פאלקס-שולע. (די דערמאנטע פאלקס-שול קען האבען רעגירונג'ס-רעכט. ד. ה. — אז די שילער מיט א שול-צייגניש קענען אהן אן עגזאמען איבערגעהן אין א מלוכה-שולע, אדער מיט עפענטליכע רעכט, ד.ה. אז די שולע בעפרייט פון צוואנגס-לערע).

דער צווייטער שטאפעל פון מיטעל-שולע איז די 4-קלאסיגע גימנאזיע. די שילער, וואס ענדיגען די דאזיגע גימנאזיע בעקומען די אזוי גערופענע קליינע מאטורע.

אויסער די דערמאנטע 4-קלאסיגע גימנאזיעס; מיט אלגעמיינע בילדונג, עגזיסטירען אויך פאך-גימנאזיעס פאר: שניידעריי, מעכאניק, האנדעל, אינדוסטריע, קאמוניקאציע א. ז. וו. מיט דער קליינער מאטורע קען מען צוטרעטען צום דריטען שטאפעל פון דער מיטעל-שולע, דער אזוי גערופענער ליציי.

די ליציי-שולען זענען געטיילט אין: הומאניסטישע, מאטעמאטיש-נאטור-וויסענשאפטליכע, פיזישע און אויך פאך-ליציי. א טייל מיטעל-שולען האבען נאר איין ליציי. אנדערע — צוויי, אדער אפילו דריי מינים ליציים. די לערע אין די ליציים דויערט, געוועהנליך צוויי יאהר. בלויז דער פעדאגאגישער דויערט דריי יאהר. נאכ'ן ענדיגען די ליציים בעלייגט מען מאטורע-עגזאמענ'ס, וועלכע זענען נישט די זעלבע ווי די מאטורע פון די נעה. 8 קלאסען גימנאזיע. מיט די ליציי-מאסורע קען מען זיך איינשרייבען אויפ'ן אוניווערסיטעט. (פון הומאניסטישען ליציי אויף יורי און אויף דעם הומאניסטישען פאקולטעט; פון מאטעמאטיש-נאטור-וויסענשאפטליכען — אויף מעדיצין, פאליטעכניק און נאטור-וויסענשאפטליכען פאקולטעט; פון פאך-ליציי — אויף פאליטעכניק, העכערע האנדעלס-שולע און אנדערע).

דאס איז די נייע שול-ארדנונג.

צו קען מען לויבען די נייע שול-רעפארם אין פערגלייך מיט'ן געוועזענעם שול-סיסטעם? — געוויס יא! יעצט האט דאך דער שילער א פערלייכטערונג ביים אריינטרעטען פון דער פאלקס-שול אין דער מיטעל-שול. פריה קען ער זיך אויסוועהלען א פאך-שולע. ער קען נאך 4 יאהר ענדיגען די גימנאזיע אויסקלויבען א ליציי, וואס זאל ענטשפרעכען זיין געשמאק און פעהיגקייטען און וואס גרייט איהם ווי געהעריג צו צו זיין ענטשפרעכענדע העכערע בילדונג.

די יעצטיגע שולע איז אזוי ארום עלאסטיש און זי גרייט צו דעם שילער בעסער צום לעבען.

און איצט. וואס טהון נאכ'ן ענדיגען דעם ליציי? — דא בלייבט די יוגענד שטעהן אויפ'ן שייד-וועג: וואס שטודירען? אריינבעקומען זיך אויף וועלכען ס'איז מעדיצינישען, אדער פאליטעכנישען פאקולטעט איז כמעט אן אוממעגליכע זאך. ווידער שטודירען יורי אין דער צייט, ווען די אדוואקאטען ליסטע איז געשלאסען ביזן יאהר 1945 קען מען נאר „פרא-ארטע". אויך הומאניסטיק צו שטודירען איז אן אונזין, ווייל נאך 6 יאהר ענדיגען דראס, מארשיינליך, צו בלייבען ארבעטסלאז.

אזעלכע פערספעקטיווען האט די יודישע יוגענט.

ווי אזוי איין פויער האט מל'ע געווען דעם צווייטען.

דער רייכער דארפסמאן יאן קאוואלטשיק פון דרילדזשער געגענד האט געווארפען א חשד אויף זיין ווייב מאריאננא, אז זי פערראט איהם מיט זיין „קום" יאן ווילק. כדי צו איבערצייגען זיך, צי דער חשד איז בעגרינדעט, האט ער אנגעהויבען צו-היטען זיין ווייב אזוי לאנג, ביז ער האט זי געפאקט מיט איהר געליבטען ווילק אויף דער הייסער מינוט. ער האט איינמאהל בעמערקט ווי מאריאננא ווערט נעלם מיט ווילק'ן אין אנ'„אבאַרע" און ווען ער איז דערנאך אויך אריין, האט זיך פאר איהם ענטפלעקט א בילד, וואס האט איהם שוין מעהר נישט געלאזט צווייפלען, אז זיין ווייב פערראט איהם.

יאן קאוואלטשיק האט אויפן ארט בעשלאסען צו נעמען נקמה אין דעם פערפיהרער יאן ווילק. דער לעצטער האט זיך מודה געווען, אז ער לעבט שוין אזוי מיט זיין ווייב איבער 10 יאהר און ער האט זיך געבעטען ביי קאוואלטשיק'ן, אז וואס ער וויל זאל ער טוהן מיט איהם, נאר אין קאפ אריין זאל ער איהם נישט שלאגען. קאוואלטשיק האט דאס איהם צוגעזאגט און אנשטאט אין קאפ אריין, האט ער איהם דערלאנגט קלעפ איבער די איבעריגע אברים מיט א מאשינקע, מיט וועלכער מען שערט האר. געזעהן, אז ס'נעמט איהם נישט, האט קאוואלטשיק געשיקט זיין אשת-חיל מאריאננא נאך א צוויי-קילאדיגען געוויכט מיט וועלכען ער האט ווילק'ן געשלאגען איבער'ן גאנצען קערפער.

דאס אלץ איז אבער ווייניג געווען פאר'ן נקמה-נעמער און ער האט ווי-דער געהייסען זיין ווייב ברענגען א שער מיט וועלכער ער האט אנגעשניטען א שטיק... און מיט איין זעץ מל'ע געווען דעם „קום" זיינעם. ערשט דאן האט ער איהם איבערגעלאזט א פערבלוטיגטען נאך דער „מצוות מילה".

ווילק איז אוועק זיך היילען און א דאנק דער באלדיגער מעדיצינישער הילף האט ער זיך אויסקורירט. ער האט דאן וועגען דעם אריגינעלען „ברית" געמאלדען דער פאליציי, וועלכע האט געשטעלט קאוואלטשיק'ן מיט זיין פרוי מאריאננא אלס מוהל-מיטהעלפערין, פאר'ן דרילדזשער שטאדט-געריכט, וואס האט זיי פער'משפט אויף 5 מאנאטען תפיסה. דאס פאר-פאלק האט אפעלירט קיין ראדאם.

דינסטאג האט דאס ראדאמער אפעלאציע-געריכט בעטראכט דעם פראצעס און בעשטעטיגט דעם אורטייל פון דער ערשטער אינסטאנץ. זיי זענען ווידער נישט געבליבען צופרידען און האבען אנגעזאגט א קאסאציע.

אר.

פערשמירט מיט גרינע פארב דאס שילדעל פון דענטיסט אנשער.

נישט ענטדעקטע כוליגאנעס, וועלכע קענען אפנים נישט בעשטעהן, וואס אין דעם קווארטאל וואו עס וואהנען פוילישע דאקטוירים, געפינען זיך אויך עטליכע יודישע, האבען מיט עטליכע טעג צוריק פערשמירט מיט גרינע פארב, (צו וועמען די קאליר געהערט, איז בעוויסט) דאס שילדעל פון ארצט-דענטיסט י. ה. אנשער אויף פילסודסקי נאס נומ. 2.

דאס שילדעל איז אזוי פערשמירט, אז ס'איז שווער איבערצולייענען ווער ס'איז דער אייגענטימער דערפון.

דער ה' אנשער נעמט זיך טאקע ווייניג איבער דערמיט. אבער, ס'וואלט געווען געווינשען, אז די אדמיניסטראטיווע מאכט זאל זיך דערמיט פעראינטערעסירען, כדי אזעלכע פאלען זאלען זיך מעהר נישט איבער'חזר'ען.

א מחלוקה ; „נאראדאווצעס" לאגער.
ווער האט ארגאניזירט די נאכט-עקספעדיציע?

אין „ראבאטניק" פון עהערנעכטען ציטוואך לייענט מען:

„צווישען די מיטגלידער פון דער „סטראנניסטווא נאראדאווע" מיט די מיטגלידער פון דער „פאלאנגא" האלט אן א פערביסענער קאמף. די „נאראדאווצעס" פון סאלטיק'ס חדר שטעלען פעסט, אז די נאכט-אויסשטאטונג וועלכע איז פערבונדען מיט דער „ליקווידאציע" און פערניכטונג פון די שילדען פון די יודישע אדוואקאטען און דאקטוירים, איז ענדעקישע ארבייט; די „נאראדאווצעס" פון וועלכע דער פאליטישער פיהרער איז ריטעל, שווערען ביי אלע הייליגקייטען, אז די זונטאג'דיגע „קאמפאניע" איז געווען געניי צוגעטראכט, צוגעגרייט און דורכגעפיהרט דורך דער „שטורם-קאמפאניע" פון די פאלאנגיסטען.

איינס איז זיכער, אז די נאכט-אקציע פון דער „נאראדאווע בעוואוסטזוניגמאכריי" אויף די מוירען, פלויטען און שילדען אין מיטען שטאדט, האבען אדורכגעפיהרט מענשען, וועלכע האבען אויפגעהערט צו ריכטען זיך מיט וועלכע ס'איז פרינציפען פון עטיק און זענען אויסגעטהון פון יעדען געפיהל פון פעראנטווארטליכקייט און וועלכע מאכען נאך אין די קלענסטע פרטים די היטלעריסטישע ארבייט".

זעהר אמת'ע ווערטער. ס'איז אבער א פראגע, צי יענע חברותא וועט זיך טאקע פערשעמען, וואס מען פסל'ט איהר אוועק די געפיהלען פון עטיק און פעראנטווארטליכקייט, ווייל וואלט זי דאס פערמאגט, וואלט זי זיך גע'מיאוס'ט פון אזא נאכט-ארבייט און מ'וואלט במילא פערשפארט איהר צו זאגען מוסר.

ערפינדונג פון א ראדאמער יודישען יונגערמאן אויף דער ראדיא-אויסשטעלונג.

אויף דער יעהרליכער אויסשטעלונג פון פוילישען ראדיא, איז ארגאניזירט געווארען א קאנקורס אויף ראדיא-ערפינדונגען. אויף דער אויסשטעלונג, וועלכע האט זיך אנגעהויבען דעם 25 אויגוסט ה. י. זענען אנגעקומען ערפינדונגען פון גאנץ פוילען, אבער פון אלע זענען נאר אנערקענט געווארען 14 ערפינדונגען, וועלכע וועלען אויסגעשטעלט ווערען אויפ'ן קאנקורס און בעקומען אויסצייכנונגען. צווישען די 14 געפינט זיך אויך א ראדיא-ערפינדונג פון ראדאמער יודישען יונגערמאן ל. פ. פעלדמאן, א זוהן פון בעקאנטען האנדווערקער ישראל פעלדמאן.

די ערפינדונג פון ה' פעלדמאן בעשטעהט אין דעם, וואס דורך איהר ווערט בעזייטיגט די פלאג פון וועלכע עס ליידען די ראדיאס אין דער הינזיכט פון מאטאר און אטמאספערע-שטערונגען ה' פעלדמאן האט זיך אין ראדאם בעקאנט געמאכט דורך א סעריע לוקסוס-סופערהעטעראדינע פון אייגענער קאנסטרוקציע.

יודישע לעטניקעס ווערען „עקסמיסירט" פון „אנטאניסבאד".

ווען ס'קומט דער סעזאהן אויף דאטשע זענען די דארפישע איינוואהנער גוט און פיין, ממש יודען-פריינד. און ווירקליך טהוען זיי אלץ, אז ס'זאל די יודישע לעטניקעס גארנישט געשעהן.

פארדאס, אז ס'קומט דער ערשטער וויזעשיען פערלירען די דארפישע בעלי-הבתים דאס געדולד און זיי וואלטען שוין געוואלט זעהען די יודישע לעטניקעס אויף יענער זייט.

אזוי הערען מיר, אז אין אנטאניובקע איז שוין דעם זונטאג געשטערט געווארען די דאטשע-אידיליע און דער יודישער עולם האט גענומען פאקען די פעקלעך צו פאהרען אהיים.

זונטאג ביינאכט האט מען ביי איינציגע יודען געפרובט סימולירען גניבות, אנווארפען שרעק און סתם אזוי ארויסרופען קליינע אוואנטורעלעך, אז די יודישע לעטניקעס זאלען מורא קריגען און פערלאזען די כאטעס.

א טייל יודישע פאמיליעס האט אהן דעם אויך אנגעהויבען זיך אומקעהרען אין שטאדט אריין. דאס זענען די יעניגע יודישע פאמיליעס, וואס האבען קינדער אין שול-עלטער, וועלכע ברויכען דעם 1 ווזשעשען, שוין זיין פערשריבען און זיך גרייטען צום נייעם שול-יאהר. עס זענען אבער פערהאן פיעל יודישע פאמיליעס, וואס וואלטען גערן בלייבען נאך עטליכע וואכען, ביז איבער די ימים-טובים, ווען דער וואלד שפרודעלט מיט פרישע און גוטע לופט. בעזונדערס האט זיי נישט געגלוסט צו פערלאזען דאס דארף, גראד היינט ווען דער וועטער האט זיך אויסגעלייטערט און ס'האבען זיך געשטעלט הערליכע זומער-טעג, נאך די לאנגע רעגענס מיט די קעלטען.

דאס האבען אויך פערשטאנען די פויערים, וועלכע עס שמעקט אבער דאס נישט און זיי גיבען די יודישע לעטניקעס א קאפועלער אנצוהערעניש זיי זאלען נעמען די פעקלעך און אבריינוגען די דירות מיט די סטאדאלעס און קאמערען, וועלכע זענען פערוואנדעלט געווארען אין „דאטשע פאלאצען" און פאר וועלכע זיי האבען גענומען גוט געלד.

די יודישע לעטניקעס רעכענען זיך נישט דערמיט, וואס זיי האבען בפירוש געדונגען אויף א גאנצען זומער און האבען שוין אנגעהויבען היינטיגע וואך עמיגרירען פון אנטאניובקע קיין ראדאם. עהנליכע גרוסען הערט מען אויך פון גארבאטקע.

און קיין אויסוועג פון דעם לאבירינט איז נישטא. די יודישע יוגענט דארף דעריבער האבען דעם באוואוסטזיין, אז נאכן אפמאטערען זיך לאנגע יאהרען און דורכמאכען דעם שווערען דערנערוועג, קומט מען זעלטען ווען צו צום ציל.

לויט מיין מיינונג טוען אמבעסטען די, וועלכע אריענטירען זיך אין דער צייט און קלויבען אויס די פאך-שולען, אדער אפילו מיט די מאטורע באזיצען זיי א פאך, וואס גיט א גרעסערע מעגליכקייט צו באקומען באשעפטיגונג, אדער עווענטועל צו עמיגרירען.

מגר. ה. בערקמאן.

עס פעהלט פלאץ אין דער דערגענצונג'ס-שול.

די פרעקווענץ ביים איינשרייבען זיך פון לערן-יונגלעך אין דער דערגענצונג'ס פאך-שולע ביי דער קהלה, איז היי-יאהר זעהר א גרויסע. שוין אין 4-טען טאג פון די איינשרייבונגען דערגרייכט די צאהל פון נייע קאנדידאטען ביז 80. עס איז אלזא א נויטווענדיגקייט צו עפענען נאך א קלאס, כדי צו בעפרידיגען אלע. ליידער בלייבט דאס אבער יעצט נישט מעהר ווי א בלויזער ווינש, ווייל יק"א האט רעדוצירט בעדייטענד איהר סובווענץ פאר דער שולע. ס'איז דעריבער א חוב, אז אויף דער נאהנטער זיצונג פון שול-פאטראנאט, זאל די פראגע ערנסט בעהאנדעלט ווערען און עס מוז ווערען אויסגעאיבט א דרוק אויף דער יק"א, אז זי זאל די רעדוקציע צוריק ציהען. צו דעם צוועק וואלט געווינשען געווען, אז ס'זאל פאהרען א ספעציעלע דעלעגאציע קיין ווארשא אין דער צענטראלע. עס איז פשוט נישט דערלאזבאר, אז אין דער היינטיגע צייט זאלען יודישע לערן יונגלעך נישט קענען אריינבעקומען זיך אין א דערגענצונגס-שולע, אהן וועלכע, זיי קענען לויט'ן געזעץ, נישט דערגעהן צו דער מדרגה פון זעלבסטשטענדיגע האנדווערקער.

פון יודישען ספארט אין ראדאם.
שענער נצחון פון יודישען „הפועל". „הפועל"—„נאפשוד" 2:0 (0:0)

דער מעטש וועגען דער מייסטערשאפט פון „ב" קלאס צווישען דער אידישער מאנשאפט „הפועל" און דעם פוילישען ארבייטער-קלוב „נאפשוד" האט זיך פערענדיגט מיט אנ'אומגעריכטען און פולפערדיענטען נצחון פון „הפועל" מיטן רעזולטאט 2:0.

דער „הפועל" האט געשפיעלט זעהר שעהן און מיט אמביציע, ווייזענדיג דעם שטארקען געגנער. אז אין די מייסטערשאפטען וועגען אריינגעהן אין „א" קלאס וועלען זיי אין דעם סעזאן שפילען א גרויסע ראל.

פאר די זיעגער האבען גאלען געשאסען: פרידמאן און הערשענהארן.

ריכטער ה' ז. מאזורקעוויטש.

אר.

פון דער מוזיק-שולע א. נ. „מאניושקא".

ווי מיר ווערען פון די לייטונג אינפארמירט האבען זיך שוין אנגעהויבען איינשרייבונגען און עגזאמענס אין דער מוזיק-שולע קאפערניקא 3 אונטער דער לייטונג פון פראפ. פ. גיססער. היי-יאהר וועט אויף די אינסטרומענטאל און טעארעטישע קלאסען געעפענט ווערען א ספעציעלע קלאס פון כאר און סאלפעדז (לעזען נאטען) וועלכע ס'וועט פיהרען פראפ. ס. טיניעוויצקי. די פראבעס וועלן פארקומען 3 מאהל א וואך. איינשרייבען קען מען זיך אין קאנצעלאריע פון דער שולע. דער אבצאהל איז א מינימאלע. אויך אין דעם שול-ארקעסטער ווערן אנגענומען איינשרייבונגען פון פרישע כוחות מיט וועלכע ס'וועט אנפיהרען דער פראפ. פ. גיסער. ווי די לייטונג זעהט פאר. וועלן דאס יאהר פארקומען מעהרערע עפענטליכע קאנצערטען. כדי צוגעבן א בולט'ן איבערבליק איבער די פעדאגאגישע ערפאלגען פון די שילער.

איבערגעלאזט נאקעט א ראדאמער פאר-פאלק אין גארבאטקע.

אין גארבאטקע איז ביים ראדאמער פאר-פאלק פון גראדזקא, היינטיגע וואך אויסגעפיהרט געווארען א גניבה. ביי-נאכט האט מען ביי זיי ארויסגענומען דאס אנטועכץ און זיי געלאזט אין די בלויזע העמדער. ביים מאן האט מען צוגע'גנב'עט אפילו די הויזען און ביים ווייב אלע קליידער.

דאס פאר-פאלק האט פשוט נישט געהאט מיט וואס ארויסצוגעהן אין דער פריה. ערשט גוטע שכנים האבען זיי מלבוש ערומים געווען, בארגענדיג ווער א פאר הויזען און ווער א קלייד.

דאס לעבען אין קעלץ.

די בלוטיגע 1-טע מאי געשעהענישען פארין קעלצער קרייז-געריכט.

היינטיגען מאנטאג האט זיך פאר'ן ארטיגען קרייז-געריכט אנגעהויבען דער לאנג-ערוואַרטעטער פראָצעס אַרום די בלוטיגע 1-טע מאי געשעהענישען בעת וועלכע א געוויסער טאמטשיק איז דערהר'גט געוואָרען, און פיל ציווילע פערזאָנען ווי אויך פּאָליציי-פונקציאָנערען זענען פערווינדעט געוואָרען. דאָס איז געשעהן ביים צוזאַמענשטויס פון די אַנטיילנעהמער אין די פּ. פּ. ס.'שע דעמאָנסטראציע, מיט די ענדעקעס פאַר זייער לאָקאָל אויף פּל. וואָלנאָשטשי. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט איז צונויפגעשטעלט געוואָרען א בעשולדיגונג'ס-אַקט געגען 19 בעשולדיגטע, דערונטער 7 יודען, מיטגלידער פון בונד אין פּ. צ. זיי ווערען בעשולדיגט אין אַנטיילנעהמען אין די אונרוהען און אויך רופען צו בלוטיגע ארויסטרעטונגען.

די געריכט'ס-פערהאַנדלונגען ווערען געפיהרט אונטער'ן פארזיץ פון ריכטער שווידערסקי. די בעשולדיגונג שטיצט אונטער פּראָקוראָר פאַנפּאַרא. אַלס פערטיידיגונג טרעטען אַרויס די אַדוואָקאַטען בענקעל, שערעד (וואַרשא) בראָס (קראקא) וויניאַרסקי, אייכעל, קאַלמוס (קעלץ).

די בעשולדיקטע זענען זיך נישט מודה אין די פאָרגעוואָרפענע פערברעכענס, אָנגעבענדיג אויך א רייהע ערקלערונגען.

נאָכן פערהערען די בעשולדיגונג'ס-עדות, איז דאָס געריכט צוגעטרעטען אויסהערען די עדות פון דער פערטיידיגונג.

א בעזונדערע אויפמערקזאַמקייט האָבען געצויגען די ערקלערונגען פון געוו. פּ. פּ. ס. דעפּ. קאַרפּינסקי, וועלכער האָט פאַרן געריכט געשילדערט אויספיהרליך די געשעהענישען.

אויך זענען פארהערט געוואָרען א רייהע יודישע עדות, דערונטער די ה"ה ראדאָל, זיעלאָני און אַנדערע.

די פערטיידיגער נעמען די עדות אונטער א קרייץ-פאַרהער, און ספּעציעל אַדוו. בענקעל, וועלכער איז א גלענצענדער יוריסט.

נאָכן שליסען די פערהאַנדלונגען האָבען זיך אָנגעהויבען די רעדעס פון די צדדים. דער ערשטער רעדט דער פּראָקוראָר, וואָס פאָדערט א שווערען אורטייל פאַר די בעשולדיגטע; דאַן טרעטען אַרויס מיט לענגערע רעדעס. די פערטיידיגער, וועלכע בעמיהען זיך אָבצושוואַכען די בעשולדיגונג, בעטענדיג א בעפרייאונג'ס-אורטייל.

צביעות און בייזוויליגקייט.

דער אָרטיגער מכלומ'שט ליבעראַלער „עקספּרעס-פּאָראַנני" וואָס האָט זיך שוין זינט א צייט צוריק געלאָזט אויפן אַנטיסעמיטישען פערדעל, נאָכמאַנצענדיק די לעצטע מאָדע, גיט אין זיין לעצטען מאָנטאָג'דיגען נומער, אַן'אַנטיסעמיטישע קאָטשקע-נאָטיץ, וואָס שטייגט איבער מיט אונפאַרשעמטקייט די אַלע ביז איצטיגע, נעמליך: וועגן פּראָצעס אַרום די בלוטיגע געשעהענישען אין ערשטען מאי ה. י. (וועגען וועלכען מיר מעלדען אויף א צווייט אָרט אויספירליך) שרייבט די דאָזיגע צייטונג דאָס „אויף דער בעשולדיגונג'ס-באַנק געפינען זיך 19 פּערזאָן דערונטער די מעהרטייל יודען".

און ווי די זאַך שטעלט זיך ווירקליך פאָר, איז אינטערעסאַנט דאָס אויף די נייגצעהן בעשולדיקטע געפינען זיך (7) זיבען יודען. און נישט ווי דער „עקספּרעס" וויל זעהן די מעהרהייט יודען די אַלס אָנגעקלאָגטע.

ביי מענשען וואָס זענען פאַרבלענט פון דער יודען-העצע, הערשט קיין רעכנונג, נאָר צביעות און בייזוויליגקייט.

פּאַרפאַל אין א מיהל.

בעת'ן שמירען מיט סמאַר די פּאָמפּע פון די מאָטאָר-מיהל, פון די ברידער ראָזענבערג אין כאָשניצע (קעלצער-געגענד) איז דער אַרבייטער יוזעף סאָבטשיק, ביים בעגעהן זיך נישט פּאָרזיכטיג מיט'ן עלעקטרישען שטראָם שווער פערווינדעט געוואָרען.

א „פּינקטליכער" מאָלער.

דער אָרטיגער פריזירער, י. יורא (קילינסקיעגאָ 12) האָט בעשטעלט א ליכטשילד ביים קריסטליכען מאָלער יאַן עאָווינסקי און אַלס קאַנטאָ האָט ער איהם געגעבען 30 זל. אָבער ביז'ן איצטיגען מאָמענט האָט ער דעם שילד נישט דערהאַלטען און אויך די 30 זל. איילט ער זיך נישט צוריקצוגעבען. מיט דעם ענין פערנעמט זיך די פּאָליציי.

ר' יעקב מיכל פוקס ז"ל

היינטיגען דינסטאג אין דערפריה. איז דאס יודישע קעלץ אלארמירט געוואָרען וועגען פלוצלינג'דיגען טויט פון ר' יעקב מיכל פוקס, איינער פון די אנגעזעהענסטע ב"ב אין שטאָדט, געוועזענער קהלה-דאָזאָר פון דער אגודה-פראַקציע. אלס ראַדאַמסקער חסיד האָט ער אויך פיעל מיטגעווירקט צו דער ענטשטעהונג פון דער ישיבה „כתר-תורה", וואו ער האָט אַנ'אַקטיווען אנטייל גענומען.

ר' יעקב מיכל איז אויך געווען בעקאַנט אין שטאָדט אלס בעל-צדקה, א מענש מיט אַנ'איידעלען כאַראַקטער. אין דער לויה האָט זיך בעטייליגט א ריזיגער עולם. פון אַלע שיכטען פון דער יודישער געזעלשאַפט. ס'זענען געהאַלטען געוואָרען א רייהע הספדים. ביי דער „כתר-תורה" ישיבה.

דער פערשטאָרבענער איז אַלט געווען 68 יאָהר, און פער'יתומ'ט א פרוי מיט קינדער.

יהי זכרו ברוך!

טראַגישער זעלבסטמאָרד פון א יודישע פרוי.

אין שטעדטיל פילץ (קעלצער-וואָיעוו.) איז בעגאַנגען זעבסטמאָרד דורך איבערשניידען זיך דעם האַלז, די יודישע פרוי חנה זאַמערשטיין, וואָס האָט דאָרט פערבראַכט אויף זומער-וואָוינונג. די סבה — א שווערע נערוועז ערשיטערונג, אויף וואָס די אומגליקליכע האָט געליטען צוליב'ן טויט פון איהר טאָכטער.

פיבערהאַפטע הכנות צום בעזוך פון וול. זשאַבאָטינסקי אין קעלץ.

צום פירטען מאָהל קומט קיין קעלץ קומענדען דינסטאג דעם 6 טען ה. מ. דער קעמפער פון יודישען לעגיאָן. און רעוויזיאָניסטען-פיהרער זאב זשאַבאָטינסקי. די פריהערדיגע בעזוכען זיינע אין אונזער שטאָדט, האָבען תמיד אַרויסגערופען א גרויסען אינטערעס אין אַלע יודישע קרייזען, זאָגאָר פון די, וואָס זענען ווייט פון דער רעוויזיאָניסטישער בעוועגונג.

אין איצטיגען מאָמענט, ווען די פּאָליטישע לאַגע פון ציוניזם איז פערנעפּעלט און אונזער קאַמף ווערט געפיהרט ביי די שווערסטע אַנשטרענגונגען, איז אינטערעסאַנט צו הערען דאָס וואָרט פון זאב זשאַבאָטינסקי, וועלכער האָט זיין אייגענאַרטיגען צוגאַנג צו די ארץ-ישראל פּראָבלעמען.

ווי מיר דערוויסען זיך ווערט לכבוד דעם ה' גאַסט צוגעגרייט א פייערליכער קבלת-פנים. בעת זיין ווייַלען אין קעלץ וועט זשאַבאָטינסקי לאַשזירען אין האָטעל-פּאָלסקי. דער רעפעראַט וועט פּאָרקומען דינסטאָג דעם 6-טען סעפּטעמבער 9 אוו. אין טעאַטער פּאָלסקי א. ד. ט. „אונזער קאַמף אין ארץ-ישראל" און וועט אויספיהרליך אַרומרעדען די פּראָבלעמען פון חלוקה, הבלגה וכדומה.

צום רעפעראַט זענען אויך איינגעלאַדען געוואָרען פאַרשטעהער פון דער אַדמיניסטראַטיווער און קאָמונאַלער מאַכט.

אינם טאָג פון רעפעראַט וועט אויך פאָרקומען א בית"ר-קאָנפערענץ פון די אַרומיגע שטעדט מיט'ן אַנטייל פון נציב פּראָפּעס. בכלל איז פאָרצוזעהן, אַז דער בעזוך פון רעוויזיאָניסטען פיהרער ה' זשאַבאָטינסקי וועט אַדורך מיט גרויס ערפאָלג.

אָבטיילונג פאַר אָסטראָוויעץ, אָפּאַטאָוו, וויערזשבניק און אומגעגענד.

וואָרנונג'ס-סיגנאַלען

אהרן פרידענטאל

עס איז אַנ'אָנגענומענער כלל, אַז ביי יעדער אַרט היילונג, ביי יעדער פערטיידיגונג ווערען נישט בענוצט קיין אַלגעמיינע מיטלען, נאָר יעדער מעדיצינער און פערטיידיגער מוז זיך צופּאַסען צו די אינדיווידועלע נויטווענדיגקייטען פון זייערע קליענטען און פּאַציענטען.

פיעל מאָהל שפּילען א ראָלע די קלימאַטישע ענדערונגען. א סך מאָהל ווידער די גייסטיגע, צי די פיזישע ווידער-שטאַנדס-פעהיגקייט פון די בעטרעפענדע פּאַציענטען א. ז. וו.

• • •

דאָס דערמאָנטע איז אונז געקומען אויפ'ן געדאַנק בעת'ן לעזען די ידיעה אין די צייטונגען וועגען די בעשיסונג פון די ציוניסטישע מנהיגים יצחק גרינבוים און ד"ר מאָסינזאָהן. מענשען וועלכע זענען אַליין א שוץ-וואַנד פאַר די אַראַבער מענשען וועלכע פערטיידיגען אין וואָרט און שריפט די הבלגה-אידעע, אַריינפיהרענדיג זי אַלס בעגריף פון נאַציאָנאַלער פליכט, זענען שיעור אומגעקומען פון אַראַבישע גזלנים.

זענען דאָס נישט קיין וואָרנונג'ס-סיגנאַלען פאַר אונזער ציוניסטישע מנהיגים?

נאָך דעם מאָרד פון ד"ר ווייצמאַנס שוואָגער איז שוין דאָס דער צווייטער אָנפאַל אויף ציוניסטישע מנהיגים און דאָך ענדערט עס גאָרנישט די מיינונג ביי די פיהרער.

מען געהט ווייטער אויפ'ן וועג פון ברית-שלום-פּראָגראַם. דורך פערשפּרייטען קולטור און פילאַנטראָפּיע צווישען די אַראַבער, זיי צו מאַכען פאַר יודען-פריינד. די אידעע האָט באַנקראָטירט אין גלות און וועט אויך באַנקראָטירען אין א"י.

אויף דער גאַנצער וועלט פון קאַנאַדע ביז כינע און אינדיע קען מען אָנטרעפען אויף יודישע פונדאַציעס פאַר קריסטען, אינדיאַנער, נעגערן, כינעזער, א. ז. וו.

די אַלע פונדאַציעס אין וועלכע זייערע יודישע גרינדער האָבען אַריינגעלייגט דיזען-פערמעגענס האָבען געהאַט דעם איינציגען ציעל צו ווייזען א מוסטער פון מענשען-ליבע און דאַדורך צו שאַפען א בריק פון מענש צו מענש.

וואָס דערפון איז געוואָרען, איז בעקאַנט. מען האָט די ריזען-געשאַנקען אָנגענומען און — די אייניקלעך פון די מעצענאַטען אַריינגעפיהרט אין קאָנצענטראַציע-לאַגער וואו זיי זענען דערשאָסען געוואָרען „ביים פּרובען צו אַנטלויפען".

• • •

ווען מיר זענען געקומען קיין א"י שאַפען א יודישע מלוכה האָבען מיר פאַר אַלץ בעדאַרפט איבערבויען אונזערע גלות-בעגריפען, רעזיגנירען פון די הויכע מוסטער-אידעאַלען, נאָר צוטרעטען שאַפען א לאַנד פאַר יודען, אַנ'אָרט פאַר די געפּלאָגטע און געפּייניגטע אויף דער גאַנצער וועלט זאָלען זייער רעטונג און אַנהאַלט בעקומען.

דאָס האָבען מיר געברויכט טהוען, און וואָס האָבען מיר געטהוען? מיר האָבען דעם גלות בעניים, דעם גלות אין א"י.

מיר האָבען אין אונזערע שפּיטאָלען בּרייט געעפענט די טויערען פאַר די אַראַבער. און — אַראַבער וואָס האָבען יאָהרען לאַנג אין בירושה איבערגענומען פון זייערע עלטערען פערשידענע חולאת'ן — האָבען אין שפּיטאָלען, געבויט פאַר יודישע נדבות אין יודישען לאַנד, זייער פולשטענדיגע רפואה בעקומען.

אַזוי האָבען יודישע דאָקטוירים אין יודישע שפּיטאָלען אויסגעהיילט טויזענדער אַראַבער פון די פערשפּרייטעטע צווישען זיי בלינדקייטס און טראַכאָמער קרענק.

אַנשטאָט בלינדע און טראַכאָמירטע אַראַבער האָט דאָס יודישע שפּיטאָל, וועזען אַוועקגעשטעלט אַנ'אַראַבישע מאַסע פון געזונטע און ריין-זעהעוודיגע יוגענד.

יודישע רעדנער. העבּרעאישע פּאָעטען האָבען בעשריבען און בעזינגען דאָס ברייטהאַרציגקייט פון יודישען א"י, פערגעסענדיג, אַז זיי בעזונגען דעם נייגעשאַפענעם גלות אין א"י. אַז דער גלות-פּסיכאָז האָט שוין בעהערשט דאָס נייע א"י.

און דאָס איז זיך נוקם, די ריינע, אויסגעהיילטע אויגען פון די אַראַבער לעזען די גיפט-בראָשורען געגען יודען און צילען מיט זייער ריינע בליקען אויף דורכפאָהרענדע יודען, אויף יודישע פיהרער, טרעפענדיג כמעט שטענדיג צום ציעל.

דער ישוב האָט אָבער אַנשטאָט גלות-אידעאַלען בעדאַרפט זיין בעהויכט פון ספּעציפיש יודישע אידעאַלען פון תנ"ך-פּראָגראַמען, דאַן וואָלט זיך אַנדערש געשטאַלטעט דאָס יודישע אויפבוי-ווערק אין א"י.

עס וואָלט גענוג געוועזען די בלויזע וויזיע פון ערשטען יודישען קעניג שאול המלך, וועלכער האָט טראַגיש פערענדיגט צוליב זיין רחמנות-געפיהל צו אַגג'ן דעם קעניג פון עמלק, געגען דעם יודישען געבאָט אַל תחמול עליו, אַז די יודישע פיהרער זאָלען צופּאַסען ביים א"י אויפבוי יודישע מאַטעריאַלען און נישט צווייפעלהאַפטע גלות-מיטלען, וועלכע האָבען פערפיהרט אין גלות און און פערפיהרען אויך אין א"י.

• • •

ביי סאָקאָלאָוו געפינט זיך א שיר, אין וועלכען ס'ווערט דערצעהלט:

א יוד האָט פרייטאָג-צו-נאַכט געוואָלט זיך אויפהויבען לערנען און האָט נישט געקענט צוליב דעם וואָס ס'איז נישט געוועזען ליכטיג; אליין אָנצינדען א ליכט טאָר מען דאָך נישט שבת, זאָגען דעם גוי טאָר מען אויך נישט צוליב שבות, איז דעם יוד איינגעפאַלען א גוטער איינפאַל. ער האָט זיין קריסטליכען פורמאַן אויפגעוועקט: יאַן, דו ווילסט בראָנפען? געוויס וויל איך — האָט איהם זיין פורמאַן געענטפערט.

— טאָ הויב דיך אויף און נעם דיר די פלאַש בראָנפען און טרינק.

דער פורמאַן האָט דאַן אָנגעצונדען א ליכט און זיך גענומען צום בראָנפען, טרינקענדיג איין גלעזל נאָכ'ן צווייטען. דער יוד איז געוועזען גליקליך פון איינפאַל און זיך געגרייט מיט התלהבות און ברען צו זיין לערנען און תפילות. דאַן... איז פּלוצלינג פינסטער געוואָרען. וואָס איז? דער גוי האָט אויפגעגעסען דאָס איבערבייסעכץ, אויסגעטרונקען דעם פלאַש בראָנפען און אויסגעלאָשען דאָס ליכט.

דאָס איז דער גלות. אַנדערע געניסען פון די דערלאַנגטע מאכלים און געטראַנקען און דער יודישער מעצענאַט בלייבט ווייטער אין דער פינסטערניש, נישט דערהאַלטענדיג קיין שום עקוויוואַלענט פאַר זיינע שפּענדונגען.

דאָס איז געוועזען אין גלות — אַנדערש האָט אָבער געברויכט זיין אין א"י.

די ציוניסטישע אינסטיטוציעס האָבען זייערע פיהרער בעגריסט צום ניצול ווערען פון די אַראַבישע מערדערס מיט'ן תנכי"שען חזק ואמץ; זיי האָבען אָבער אין אָנבליק פון די שאָסען בעדאַרפט צו פערענדיגען דעם פּסוק חזק ואמץ אל תערץ ואל תחת, ווייל אַזוי האָט גאָט געזאָגט צו יהושע ביים ערשטען אַריינטריט אין לאַנד אַריין.

דאָס איז א געבאָט פאַר אַלע בויער פון א"י אין יעדן דור. אויך פאַר די בויער פון היינטיגען א"י.

זאָלען דעריבער די שאָסען זיין א וואָרנונגס-סיגנאַל פאַר אונזערע ציוניסטישע מנהיגים, דערמאָהנענדיג זיי אין גאַנצען פּסוק:

חזק ואמץ אל תערץ ואל תחת מפניהם.

מתים-געזעצען

דער וויצע-פּרעזעס פון דער היגער קהלה-פערוואַלטונג מעלדעט וועגען פאַלגענדען פּאַרפאַל אויפ'ן היגען בית הקברות.

דער היגער איינוואוינער ג. האָט געוואָלט שטעלען זיין פאָטער א מצבה דעם היינטיגען ר"ח אלול; היות ווי ס'איז הי א מנהג אום ר"ח נישט צו שטעלען קיין מצבות, האָבען די קהלה-לייט נישט ערלויבט צו שטעלען די מצבות.

דער ה' ג. האָט דאַן געדונגען טרעגער און דורכאויס געוואָלט די מצבה שטעלען. די מצבה א גרויסער גראַניט-שטיין. איז אָבער אַרויסגעפאַלען פון די טרעגערס הענד און צוריבען געוואָרען אויף זאַמד.

דער ה' וו. פּרעזעס זעהט אין דעם די קראַפט פון זיינע מתים, וועלכע האָבען נישט ערלויבט צו פערלעצען זייערע רעכט.

נישט אומזיסט געהערט דער בית-עולם צום עולם האמת און די קהלה צום עולם השקר.

Serdeczne współczucia
Koledze J. Sztarkmanowi
z powodu śmierci

Jego **OJCA**

Wyrażają:
Sala Fela, i Sala.

Koledze Jehoszuemu Sztarkmanowi,
z powodu śmierci Jego ukochanego

O J C A

wyrazy głębokiego współczucia składają:
Kielce — L. Lewkowiczówna, J. Szwarc.

א הארציגען מז"ט ווינשען מיר אונזער ג' ח ב ר
מאיר פאסירמאן
צו זיין הייראט מיט פר"ל **דארא זילבערבערג**
און אויך א גליקליך הארמאניש צוזאמענלעבען!
קעלץ — **ג. ראפאפארט, ש. ח. זיסהאלץ.**

אונזער געשעפט'ס-פיהרער
ה' **משה גרינשפאן**
צום טויט פון זיין אונפערגעסליכע
מ ו ט ע ר
דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל.
פירמא „סלאווא" קעלץ.

Koledze współpracownikowi Mojżeszowi Grinszpanowi
z powodu śmierci Jego Drogej

M A T K I

Wyrazy głębokiego współczucia wyraża
Personel F-my „S Ł A W A" Kielce

הרני משתתף בצערו הגדול של חברי מ ש ה ג ר י נ ש פ ן
לרגלי מות עליו
א מ ו
המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
קלצה — **זעליג קופערבערג**

קעלצער כראניק

אורטייל אין פראצעס פון די בלוטיגע געשעהענישן

מיטוואך 2 א זייגער נ. מ. האט דאס געריכט ארויסגעטראגען דעם אורטייל אין פראצעס פון די בלוטיגע געשעהענישן אין 1-טען מאי ה. י. פון די 19 בעשולדיגטע זענען פערמשפט געווארען:

סטאניסלאוו זיעלינסקי 10 מאנאטען. ראמאניעץ 8 מאנאטען, זינער אנדערטהאלבען יאהר, פיק 10 חדשים, שלום מויער — אנדערטהאלבען יאהר, חיים קופערבערג 10 חדשים, משה קירשענצווייג 8 חדשים, פנחס מויער 1 יאהר, פיק 2 יאהר, זנאיעק 8 חדשים, פיוואוואר 1 יאהר מיט 2 מאנאטען, קאזערא 3 יאהר. נאוואק אנדערטהאלבען יאהר, פאוואלעווסקי 10 חדשים.

בעפרייט זענען געווארען: שעווטשיק יחיאל זילבערשטיין, משה זלאטניק, שניידער, און דער קארעספאנדענט פון „פאלקסצייטונג" י. שמולעוויטש.

ST FELCZER
A. SZEFTEL
Kielce, ul Leśna 3
tel. 14-84
P O W R Ó C I Ł

Kino „CASINO"
sensacyjny film
„Radość życia"

KINO APOLLO

גרויסער פריהמארגען פראגראם
שבת 3 און זונטאג 12 און 1^{45} אז.

1. **Groźny Bill**
מיט תאלאצע בעערי
2) Przygoda pod Paryżem
מיט איוויא רע האווילאנד

Od poniedziałku
א שענער פראגראם:
ZGRZESZYŁAM

KINO APOLLO

ביז זונטאג איינשליסליך!
גרויסער פערדאפעלטער פראגראם
אלס ערשטער פילם
1) DZISIEJSZA MIŁOŚĆ
מיט די פענאמענאלע ארטיסטין
סימאנע סימאן
אלס צווייטער פילם
Dzień na wyścigach
מיט די ברידער מארקס

Bank Spółdzielczo - Kredytowy

w Ostrowcu ul. Iłżecka 3. Tel. 126, conto P. K. O. 100.000

ערלעדיגט פינקטליך אלערליי באנק-אפעראציעס ווי:
דיסקאנטא
אינקאסא
געלד-אנווייזונגען
אויף אלע שטעדט אין לאנד.
די באנק איז א מיטגליד פון רעוויזיאנס-פערבאנד אין ווארשא רימארסקי 6.
עגזיסטירט פון 1922 יאהר
און איז די עלטסטע און זיכערסטע באנק-אינסטיטוציע אין אסטראוויעץ

ראדאמער כראניק.

18-יעהריג יודיש מיידעל פער'משפט אויף 8 חדשים תפיסה פאר „בעליידיגען".

פאר'ן ראדאמער קרייז-געריכט אויף זיין ארויספאהר-סעסיע אין קאנסק, איז געשטעלט געווארען די 18-יעהריגע פריידין, שלאמאוויטש, אלס אנגעקלאגטע אין בעליידיגען דאס פוילישע פאלק. זיינער צייט איז שלאמאוויטש געווארען אין רעזולטאט פון דער דאזיגער אנ-קלאגע ארעסטירט. שפעטער איז זי אבער בעפרייט געווארן ביז'ן פראצעס. דאס מיידעל האט פערטיידיגט אדוו. שטילער פון ראדאם. בעשולדיגט האט דער קרייז-פראקוראר, וועלכער האט געפאדערט א הארבע שטראף. דאס געריכט האט ארויסגעטראגען דעם אורטייל, לויט וועלכען די 18-יעהריגע שלאמאוויטש איז פער'משפט געווארען אויף אכט חדשים תפיסה. די פערטיידיגונג האט אנגעקינדיגט אנ'אפעלאציע.

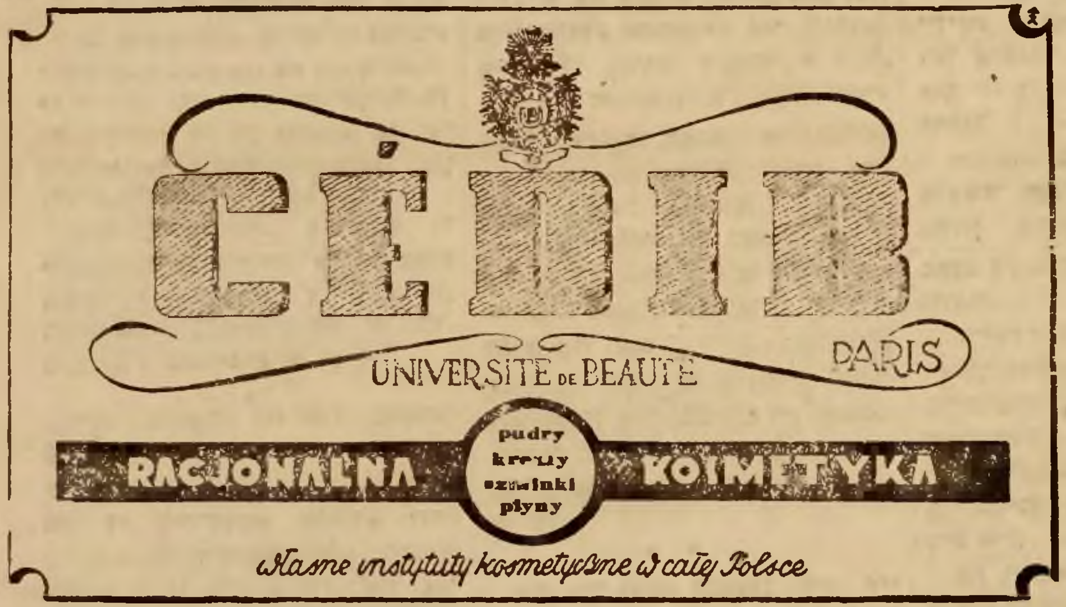

Państwu Zylbersztajn
Z intencji zaślubin ich syna
p. *Józka Zylbersztajna*
— z p. —
Tamarą Cechsztajnówną
Rodzicom dużo pociechy
a młodej parze dużo szczęścia
życzy
Jakubostwo Libhaber.

בע'גנב'עט א פרוי אין אוזשאנד-סקארב.

ווי מיר הערען, האט מען ביי דער פרוי האפענהיים ארויס-גע'גנב'עט 250 זל. דאס איז געשעהן דינסטאג 2 בייטאג אין קארידאר פון שטייער-אמט, וואו זי איז געקומען איינ-צאהלען שטייערען.

---

100 חתונה קארטען 2 זל.

100 וויזיט קארטען 1 זל.

ביליגסטע קוועלע פון דרוק-ארבייט ביליגער אויסוואהל פון ווינש-קארטען צו ביליגע פרייזען
בעשטעלט נור אין **דרוקעריי** פון **ד. שיינבוים**
ראדאם, זשעראמסקי 21

געדענקט דעם אדרעס:
פריהער זשעראמסקי 9
היינט **זשעראמסקי 21**

Kino ADRIA Do niedzieli d. 4 Września włącznie.

Słynny polski film p. t.

«Z N A C H O R»

W rol. gł. Junosza Stępowski, Barszczewska, Ćwiklińska, Zacharewicz, Węgrzyn.

Nad program: Tygodnik P.A.T.

Kino ADRIA

שבת דעם 3 — 1 און 3 אז.
זונטאג דעם 4 — 12 און 2 אז.
פריהמארגען-פילמען
Piękny film francuski p. t.
„Jej pierwszy bal"
W rol. gł. Harry Bauer, Marie Biell, Pierre R. Willim
Nad program Tygodnik P. A. T.

אכטונג קעלץ!

אין אלע רעדאקציע און אדמיניסטראציע-ענינים ביטע זיך צו פערשטענדיגען מיט אינזער מיטארבייטער **ק. ביינוואל**

שריפטליך יען מען זיך ווענדען:
Red. „Radomer - Kielcer - Leben"
Kielce, ul. Warszawska 2.

אבאנאמענטס פרייז: פאר א חודש אין פוילען זלאט, אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק, אין אנדערע לענדער 30 סענט.

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr.

1-sza i ostatnia strona liczą 10 szpalt.